

ACADEMIA ROMÂNĂ
DIN VIEAȚA POPORULUI ROMÂN
XXXII

MITOLOGIE ROMÂNEASCĂ

III

PĂMÂNTUL

DUPĂ CREDINȚELE POPORULUI ROMÂN
PUBLICAȚIE POSTUMĂ

DE

TUDOR PAMFILE

† 16 OCTOMBRIE 1921

CULTURA NAȚIONALĂ

1924

Biblioteca Centrală Universitară
Bucureşti

COTA 403189 Dublet

INVENTAR 280547

ACADEMIA ROMÂNĂ
DIN VIEAȚA POPORULUI ROMÂN
XXXII

MITOLOGIE ROMÂNEASCĂ

III

PÂMÂNTUL
DUPĂ CREDINȚELE POPORULUI ROMÂN
PUBLICAȚIE POSTUMĂ
DE
TUDOR PAMFILE
† 16 OCTOMBRIE 1921

CVLTURA NAȚIONALĂ

1924

P R E F A T Ă

In folklorul poporului român, *Pământul* prinde un loc însemnat mai ales prin credințele pe care a trebuit să le creeze taina îndepărtatelor sale «margini», ca și cea a «fetei sale de desubt», de a cărui razim — apărat sau primejduit de-atâtea «Duhuri» — atârnă însăși viața lumii. A trebuit, prin urmare, cum am făcut și cu *Comorile*, să socotesc și această măruntă cercetare ca o parte a *Mitologiei românești*.

280 544
I-am adaus două anexe: Una, — *sismologhioul* cărturăresc — în strânsă legătură cu subiectul, pe care, trebuie să recunoaștem că aproape nici nu l-a influențat, și a doua: întregirea unui *izvod de vechi cutremuri pomenite în România*, care greșia în parte prin folosirea nemărturisită a calendarului apusean alături de cel răsăritean, ca și prin fixarea zilei din lună, neținând seama că «ceasul cel vechiu» o începea din răsăritul soarelui și o încheia în preajma răsăritului următor.

Trimiteri la credințele altor popoare se vor găsi numai câteva, căci n'am voit să leg cu orice preț material paralel neînrudit.

I. URZIREA ȘI VIEAȚA PĂMÂNTULUI

Am dat în altă parte¹⁾, — și nu cred că se vor mai găsi lucruri nouă — o sumă de povestiri și credințe privitoare la starea lumii înainte de urzire²⁾, precum și la chipurile cum s'a urzit pământul³⁾: pe nemărginitul cuprins al *apei* fără de început, răsar *Dumnezeu* și *Dracul* cari zidesc pământul în tovărășie. Din fundul mării, Dracul scoate un pumn de nisip, și din acesta, prin blagoslovirea lui Dumnezeu, crește și se întinde «fața negrului pământ» — mai toate povestirile legând această creștere de cercarea Diavolului de a aruncă pe Dumnezeu, în timpul somnului, în apă. Alteori sunt doi Draci cari ajută lui Dumnezeu; după alte povestiri Dumnezeu este ajutat de *ariciu*, de *broască*, de un *Andreiu*, sau numai El singur zămislește și mărește pământul, după cum ceteam și în povestirea biblică.

După unele credințe, *pământul a fost negru la început*⁴⁾, după cum de altfel tot negri au fost și întăii oameni făcuți de Dumnezeu, *Adam* cel din lut și *Eva* cea din coasta lui *Adam*; coloarea trupului omenesc s'a schimbat însă mai târziu, dela *Cain* și urmașii lui, din pricina *groazei* păcatului uciderii între frați⁵⁾. După alte credințe însă, *pământul* — *pomântul* îi zic prin Ardeal⁶⁾ — *a fost străveziu ca sticla*, arătând astfel tuturor vederilor tot ce cuprindeă într'insul. Pentru acest cuvânt, *Cain*, după ce a ucis pe *Abel* și l-a îngropat, ca să nu fie văzut, l-a acoperit cu tot soiul de crăci și frunze. Oricât s'a trudit însă, munca i-a fost zadarnică, deoarece trupul ucisului se vedeau de subt orișice. Atunci *Dumnezeu a întunecat pământul* și urmele celui dintâi omor s-au pierdut în acest chip⁷⁾.

In aplecarea firească ce o are omul de a însufleții — de a socoti însuflețite — toate lucrurile din preajma sa⁸⁾, a dat vieată și pămân-

¹⁾ *Povestea lumii de demult*, București 1913; cuprinde și un plan de culegeri.

²⁾ *Ibidem*, pp. 5—10.

³⁾ *Ibidem*, pp. 11—30.

⁴⁾ Un cântec strigă:

Negru-i, negru pământu,
Da-i mai negru urîtu!

⁵⁾ *Povestea lumii de demult*, p. 115; înrâurirea zicalei: «a îngălbenit (de frică)»

⁶⁾ *Ibidem*, p. 71.

⁷⁾ *Ibidem*, p. 115.

⁸⁾ Copilul, care bate *calul* — bățul călărit — când îl trântește, sau *scaunul* care îl lovește, bate și *pământul*, când cade, socotindu-l ca pricinitor al căderii sale, deci, ca ființă.

tului; aceasta însă s'a putut întâmplă de bună samă, numai într'o epocă târzie, când închipuirea omenească s'a putut avântă pe ușoare aripi de poezie sau filozofie. În primitivitate, când pământul nu-și putea lua un chip de sine stătător în afară de lumea vietăților, a plantelor, a apelor și a fenomenelor atmosferice, însuflarea pământului nu se poate socotii cu putință decât întrucât pământul ar fi fost redus la o movilă ce-ar adăposti trupul unui mort, la o creastă de stâncă ce și-ar fi putut desprinde din când în când lespezi omoritoare, sau la un singur vârf de munte, pe care-l pot încununa norii. Si pentru o mare parte din lume, această primitivitate dăinuește încă.

O cătime de credințe populare românești în legătură cu pământul — cu tărâna pământului de sub noi și din apropiata noastră vecinătate — pare a îndreptăți pe mulți să descopere rămășițele unui cult străvechiu al pământului viu. Astfel, fiindcă pământul prin materia sa și prin truda omului, dă acestuia cele de nevoie pentru hrana de toate zilele — când omul se întoarce cu o îndreptățită recunoștință către Dumnezeu spre a-i mulțumi, «*bătând mătăni la pământ*», cine poate spune cu siguranță că prin această datină se săvârșește un cult al pământului?

Când după îngropare, se urează răposatului pentru cealaltă viață «*să-i fie tărâna ușoară*», se poate spune că această urare recunoaște *tărânei* — pământului — putința de a se ușură sau îngreuiă?

Carducci pune în gura viteazului ostaș, ce trebuie să moară pentru alte neamuri, părerea de rău că n'a putut muri pentru patria sa, că n'a putut strigă:

Alma *terra natia*,
La vita che mi desti, ecco ti rendo! —

o figură poetică, din felul căreia întâlnim și la Coșbuc al nostru, prin gura acelui rănit de moarte care roagă pe cel ce se va putea întoarce acasă:

Pământul țării să-l săruți
 Și pentru mine!

Si aici avem de a face cu un bineț trimis pământului țării ce se iubeste *prin neamul* celui ce-l trimite, *prin rudele sale*, prin dragostea sa, *prin amintirile sale*, și nicidecum o rămășiță de cult al pământului — fetiș.

Firește însă, nu trebuie îndepărtată cu totul putința existenței unui cult al pământului, redus la exemple ca cele date: movilă, stâncă, munte, poiană — astfel de rămășiță străvechi, ca și creațiunile contemporane, se pot ușor deosebi de figurile unei poezii, fie aceasta cultă, fie populară — care, fiind înainte de toate omenească, trebuie să aibă rostiri comune.

Iată căteva din asemenea rostiri, pe cari unii le iau drept credințe: *Pământul este jumătate femeie și jumătate bărbat*, «pentru că Dumnezeu din coasta lui Adam a făcut pe Eva»¹⁾) — credință bucovineană care

¹⁾ E. Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, Cernăuți 1903, p. 156.

fiind de origine cărturărească, vrea să ne spue că se poate bănuia puțină pământului de a fi jumătate bărbat și jumătate femeie, deoarece din același lut s'au putut naște două ființe, un bărbat și-o femeie — Adam și Eva. Mai departe, această credință se lămurește, tot cărturărește, pe temeiul celor ce se văd: partea bărbătească a pământului este cea deasupra, iar cea femeiască este partea din lăuntrul pământului, care-i certată de cea dintâi cu vorbe ca acestea:

— De mine-i rău, că mă muncește lumea, mă taie cu plugul, cu sapa, mă răstoarnă și mă întoarce în tot chipul, pe când tu stai linistită, hrănindu-te — tu, ceea căreia nu i s'ar cădeă nici o hrana, — din trupurile răposaților¹⁾.

Altă spusă — și unii o pot boteză «credință» — deasemenea cărturărește născută, socotește că *pământul este femeie*, în sânul căreia Dumnezeu a pus tot soiul de sămânță din care oamenii au putință să aleagă pe cele de nevoie lor, pentru hrana zilnică²⁾, ceeace însemnează că însuș omul își trage vieata din pământ, cum adeverește și prohodul: «... că din pământ sunteți și în pământ veți merge...»³⁾.

Pământul e viu, și astfel fiind, se jeluește lui Dumnezeu:

— «Doamne, — zice el — mă taie [oamenii]; nu mai pot!

— Rabdă, — zice Dumnezeu — că acum se îngrașă omul din tine, dar pe urmă te vei îngrașă tu de pe el!»⁴⁾.

Toate acestea s'au cules din Bucovina; ele ni se mai spun și cu următoarele cuvinte:

«După ce Dumnezeu rându-i tuturor felurilor de vietări rosturile ce urmau să le aibă în viață pe lume, «în urmă veni și pământul la rând, ca să ia și el spre știință îndatorirea lui». Si Dumnezeu i-a zis:

— Tu, negrul pământ, să hrănești cu ierburile mirosoitoare și cu pomii cei roditori ce vor răsărî din tine și se vor hrăni din glia ta, pre toate vietătile, dobitoacele și pre toți oamenii lumii!

Auzind pământul această poruncă dumnezeească, s'a cutremurat de frică, după care cutremur s'a schimbat neteda-i față în munți și văi, și a zis:

— Doamne, mă prind să hrănesc, să cresc și adăpostesc toate ierburile, pomii, vietătile și dobitoacele lumii, dară nu mă prind să hrănesc și sumedenia de om ce va fi cu vremea pe pământ. Nu mă prind să hrănesc pe om, fiindcă el, rânduit de tine stăpân peste toate de pe pământ, nu va voi să mă lucreze și să mă grijească, și aşă să-si agoni-

¹⁾ Ibidem.

²⁾ Voronca, op. cit., p. 156: «*Pământul e femeie, e mama noastră* care ne hrănește și ne face, iar Dumnezeu din cer e soțul ei, e tatăl nostru; noi suntem copiii lor».

³⁾ Ibidem: «Pământul e sfânt; la pământ să bați mătăni și să te încăini să-l săruți, că pământul ne hrănește și ne ține, din pământ avem hrana, din pământ avem apă, pământul ne încâlzește, pământul e mama noastră. Bateți mătăni și sărutați pământul, zic eu la copiii mei, și vă rugați să ne tie, că din pământ ieşim și în pământ avem să mergem»^{b)}.

⁴⁾ Ibidem.

sească cele de trebuință gurii și pântecelui, ci va aștepta ca toate să îl le dău de-a gâtă, aşă cum s'ar zice: mură în gură. Deaceea, atotputernice Doamne, nu mă prind să-l hrănesc pe om; fă bine și îndator este cu aceasta pre luminosul soare, pre blânda lună, pre strălucitoarele stele sau pre întinsele și nemărginile mări!

Auzind Dumnezeu aceste cuvinte pline de griji, rostite de însăpămantatul pământ, a cunoscut că pământul vorbește bine. Deaceea a zis către dânsul:

— Nu te teme, măcar că l-am pus pe om domn peste toată lumea: el totuși va fi dator să te lucreze. Să numai dacă te va lucră, vei fi dator să-l hrănești. Dacă te-ai prins să hrănești și să crești toate făpturile lumii, apoi să știi că am hotărît ca omul să-și tragă hrana sa cea de căpetenie din acele făpturi, iară ce-i va fi de lipsă, să-i dai tu!

Auzind pământul această orânduire prea înțeleaptă, se molcomi!»¹⁾.

Tot cam astfel se povestește și prin Bucovina:

«Pământul e viu, și el are sânge și vine de sânge ca și omul.

Când a dat Dumnezeu oamenilor plugul, ca să are, au arat o brazdă, da înlăuntru săngele curgea puhoiu. Oamenii s'au speriat și au lăsat de arat.

— De ce nu mai arăți? le-a zis Dumnezeu.

— Dacă plugul nostru e tot plin de sânge!

— Duceți-vă acum și arăți!

Când au tras brazda a doua oară, sânge nu mai eră; îl prefăcuse Dumnezeu să fie alb»²⁾.

Astfel, se poate întruchipa pământul într'o ființă: Pământul «e mumă la lumea întreagă, dar nu e mumă ca mumele celelalte; el, ce naște, după ce îi crește, tot el îi mânâncă, deoarece, ori om, ori dobitoc, ori copac, ori floare, și toate din lume din pământ sunt născute, din pământ cresc și tot în pământ intră. Pământul pe toate le mânâncă. Deacea-i vorba românească: «mâncă-l-ar pământul!»

Zice unul despre altul:

— Mă mir cum îl rabdă pământul, de nu se crapă, ca să-l înghită!

Sau:

— Cum nu se cufundă pământul sub dânsul!

Sau, cum zice cântecul:

Cine mi-a lăsat urîtu,
Nu l-ar mai răbdă pământul,
Și nu i-ar putrezî trupul.

Având dela sine putere de a primi în sânul său pe cine ar voi, cum a făcut cu creștina *Sfânta Varvara*, pe care tatăl său păgân umblă s'o ucidă³⁾, tot astfel are putere de a nu primi pe cine nu l-ar voi: «Pă-

¹⁾ *Sezătoarea*, XIII, pp. 186.

²⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 871.

³⁾ Pamfile, *Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*, p. 154.

mântul, pe șarpele care a mușcat vreun om ori dobitoc, la *Pobrejenie*, când intră toți șerpii în pământ, nu-l primește să intre în el, și înveninatul de șarpe ieșe singur la drum, să-și facă de *olovenie*¹⁾.

Prin jud. Neamț se crede că după îngropare, mortul n'are odihnă o săptămână; trei zile se teme el de pământ și trei zile se teme pământul de el²⁾.

Astfel, ființă vie fiind, pământul are cap, — *capul pământului*, marginea lumii; are inimă, — *inima pământului*, și coadă, — *coada pământului*. Are sânge cum are fiece vîtate, dar săngele lui este *apa* pe care o vedem curgând pe deasupra, — cum curge săngele în trupul unei vietăți, — și pe care o întâlnim în trupul pământului, de îndată ce facem o săpătură.

După aceste socotințe, pământul are drept la cinste din partea omului. Nelucrarea lui, cum am văzut, se socotește ca o necuvîntă, pe care nici Dumnezeu nu o iartă. Sunt însă o sumă de lucruri oprite:

Pământul să nu-l bați cu piciorul că-i păcat; degeaba și destul îl bate *piatra!*³⁾

«E păcat tare să drăcui pământul, că... în el intră când și-o veni sfârșitul. Și-apoi, și el, când te-o apucă, se lasă greu pe tine, și în loc să îți fie țărâna ușoară, o să-ți fie ușoară ca o... piatră de moară!»

«Cine sparge *hotarele* de se întinde să ia pământul dela altul, e mare păcat; pe lumea cealaltă duce în spinare pământul luat cu *hapca*!»⁴⁾.

Unul care chinue mult pământul este *olarul*; acesta, pe lumea cealaltă va fi pedepsit pentru această chinuire necuvîncioasă⁵⁾, căci, cum să se poată îngădui să trudească *lutul*, — omul zidit din lut, — pe *lut?*⁶⁾.

Pământul este necinstit mai ales prin călcarea oamenilor necurați. El arde de șapte stânjini pe unde calcă *fârmăcătoarele*⁷⁾, pe unde umblă o *femeie* cu capul gol — lucru îngăduit numai fetelor fecioare — una ce nu-și are făcută *molifta* de patruzeci de zile după naștere⁸⁾, sau alta din cele ce trăesc în desfrâu. Pe una ca aceasta, «în câmp să n'o trimiți la lucrat, la prăsit, căci nu va fi nimic în urma ei. Pe unde calcă, totul se turbură, și nu-i spor. Vaca de-i va călcă în urmă, se strică și stârpește»⁹⁾.

¹⁾ *Sezătoarea*, III, p. 100, ca și pentru altele de mai sus.

²⁾ Impărt. de d-l A. Moisei.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 157.

⁴⁾ *Sezătoarea*, III, p. 100.

⁵⁾ Voronca, *op. cit.*, pp. 159—160.

⁶⁾ Atâtea povestiri ne vorbesc de năzdrăvanul care văzând pe unul furând o *oală*, a râs și-a lămurit apoi:

— Văzui furând *lut* pe *lut*.

⁷⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 159.

⁸⁾ Cred Rom. din jud. Suceava, împărt. de d-l M. Lupescu: «Femeia lehuză să nu intre în biserică fără moliftă, că arde pământul sub ea».

⁹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 158. — G. T. Kirileanu în *Convorbiri literare*, XLIV, p. 648: «Inainte vreme, râde ogorul (de păpușoi) și era fărină nouă la Sântă-Măria-mare; grăbe pământul, că era curat, nu-l spurcase cu atâtea blăstămății: își ucid (fetele) copiii, lehuzele îmbălă fără moliftă, lumea-i plină de bube râle...».

Deasemenea, pământul mai arde de 9 coți și sub cel ce păcătuește cu o preoteasă¹⁾.

«Când îi dai *Tiganului* ceva de pomană să bați cu piciorul în pământ, că el pe ceea lume jură că n'a luat nimic din mâna dumitale; iar dacă se întâmplă de bați cu piciorul în pământ, ai [pământul] de martor, când va jură strâmb *Tiganul* în fața lui Dumnezeu — dar nici nu-ți mai ia din mână, dacă te-o zări făcând aşă, ci o șterge»²⁾.

Ca ființă care simte, pământul cu toată consfințirea muncii de către Dumnezeu, trebuie să aibă și el, vremea sa de odihnă. Astfel, când soarele este drept de-amiază, omul nu trebuie să sape pământul, căci altfel plângе, și prin urmare nu se poate odihni. Indeosebi *prânzurile — conacele* — trebuesc păzite; și *sapele* să fie culcate jos. Prin unele părți se spune că mai bine ar face omul să lucreze noaptea pe lună, decât să nu cinstească acele conace de liniște ale pământului; prin alte părți, dimpotrivă, se spune că face un mare păcat cel ce lucrează după asfintitul soarelui și mai cu samă noaptea, în cea mai prietică vreme de odihnă pentru pământul care suferă truda tuturor³⁾.

Prin Bucovina se crede că după un sir de ani de muncă și de rodire, pământul își cere anul de repaus; dacă omul nu dă pământului acest prilej, odihna și-o ia el singur, și atunci, oamenii din acele părți ale pământului care nu vrea să rodească, au *secetă*⁴⁾.

II. DESPĂRTIREA USCATULUI DE APA

Iată după Biblie sporul lui Dumnezeu în ziua a doua și o parte din ziua a treia a facerii:

«Dumnezeu zise: să se facă un *întins între ape*, care să despartă ape de ape. Si Dumnezeu făcă întinsul și *despărți apele cele de sub acest întins de apele cele deasupra acestui întins*. Si se făcă aşă. Si Dumnezeu numă întinsul cer. Așă fu seara și fu dimineața ziua a doua.

Si Dumnezeu zise: Să se adune *apele cele de sub cer la un loc și să se arate uscatul*. Si se făcă aşă. Si Dumnezeu numă uscatul *pământ* și adunătura apelor o numă mări. Si văză Dumnezeu că aceasta este bine»⁵⁾.

Cum vedem, e vorba de o *apă* «la începutul începutului» pe care o afăm și astăzi între credințele poporului român și despre care se va vorbi îndeosebi mai departe. Ceeace pare nelămurit în povestirea biblică este chipul cum Dumnezeu a desfăcut uscatul de apă, și aceasta cauță să ne-o deslușească povestirile populare, cari astfel înfățișează și legendele câtorva pasări.

O povestire face din această alegere a apelor de uscat o condițiune

¹⁾ Credință suceveană, împărt. de d-l M. Lupescu.

²⁾ *Sezătoarea*, VII, p. 54.

³⁾ Voiconca, *op. cit.*, p. 157.

⁴⁾ *Ibidem*.

⁵⁾ *Facerea*, I, 6—10.

de viață pentru firea pământului: «Dumnezeu plămădise pământul, dar lutul și apa stăteau amestecate, și numai El singur nu putea să le despartă. La aceasta îi ajutoră toate lighioanele pământului, în afară de *gaie*¹⁾.

Alte povestiri însă fac din această despărțire numai o orânduire a apelor în râuri, lacuri, fântâni și altele. Iată în această privință legendele respective:

«La început, — se spune prin Bucovina și Transilvania, — când a făcut Dumnezeu toate izvoarele și fântânile, toate râurile și pâraiele toate albiile și vadurile apelor, a chemat și pre pasări ca să-i ajute a le face. Toate paserile câte se află în lume au sărit îndată din toate părțile și i-au ajutat a le săpă și a le îndreptă, numai *gaia* n'a voit să-i ajute, ci a zis că ea nu se va întină pe picioare²⁾, săpând la fântâni și izvoare.

Atunci supărându-se Dumnezeu pe dânsa, că e aşă de îndărăpnică și neascultătoare, a blăstămat-o și i-a zis:

Tuturor pasărilor din lume să le fie iertat a bea apă din izvoare, fântâni și *pârbe*, numai tie și urmașilor tăi, nu! Tu și toti urmașii tăi numai atunci să bei apă, când va plouă, iară când ati încercă să bei apă din izvoare și din ape curgătoare, atunci să pierzi, pentru că acumă n'ai voit să te ostenești și tu dimpreună cu celelalte pasări și să-mi ajuti a săpă izvoarele și-a îndreptă vadurile apelor!

Așă a zis Dumnezeu și și-a întors fața dela dânsa.

De-atunci apoi, de când a blăstămat-o Dumnezeu pe *gaie*, nu-i este iertat a bea apă din nici un izvor sau altă apă curgătoare, căci cum bea, cum pierde, ci numai să bea apă când plouă. Iar când plouă, nu-i este iertat să tie clonțul în sus, ca să-i picure apă de ploaie în gură, ci numai apa ce se strângă pe aripele sale îi este iertat să o beie.

Deaceea apoi vara, când e mare arșiță, se suie ea aşă de sus în sborul său, ca să fie mai aproape de Dumnezeu, carele auzindu-i mai degrabă rugămintea, să trimită ploaie, ca să aibă de unde să bea apă și cu ce-și stâmpără setea³⁾.

Și *gaia* deaceea pierde când bea apă din izvoare sau din alte ape curgătoare, pentru că Dumnezeu, după ce le-a făcut, le-a sărat într'atâtă, ca toate celelalte pasări să poată bea apă din ele, numai singură *gaia* nu, fiind pentru dânsa prea sărate⁴⁾.

Prin alte părți din Bucovina se spune că «*Uliganul*», adică *gaia*, strigă vara ploaie, și că lui numai apă de ploaie îi este iertat a bea, dar de izvor nu, căci când a făcut Dumnezeu izvoarele și l-a chemat și pe dânsul ca să-i ajute a le face, el s'a ținut fălos și gingaș, n'a vrut să-și bage

¹⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 25—26.

²⁾ «După altă versiune a acestei legende, să fi zis *gaia* către Dumnezeu că ea se udă pe papuci, și deaceea nu voește să-i ajute a face izvoare».

³⁾ Pamfile, *Văzduhul*, București 1916, p. 100: Plouă când *gaia* sau *caia* tipă în văzduh.

⁴⁾ Marian, *Ornitologia poporană română*, Cernăuți 1883, pp. 165—166.

picioarele în noroiu ca să lucre, și pentru aceea Dumnezeu l-a blăstămat ca niciodată să nu bee apă de izvor, ci numai de ploaie.

Iar *cioara*, văzând sumeția și îndărătnicia uliganului, a mers ea și a ajutat lui Dumnezeu a face izvoarele. Deacea apoi, când văd ciorile pe vreun uligan bând apă de izvor, se fac foc de mânie, se iau la fugă după dânsul, îl urmăresc, îl chinuesc și nicidecum nu se lasă până ce nu-l omoară¹⁾.

Al doilea mănunchiu de povestiri pomenesc de *apă* atunci când vietăile pământului au simțit întâia nevoie a băutului, și prin urmare când Dumnezeu a trebuit să le-o pună la îndâmână.

Întâia legendă din acest mănunchiu, care se aude prin Ungaria, sună precum urmează:

«Voind Dumnezeu a face fântâni pe la toate izvoarele, ca să aibă toate vietăile de pe fața pământului de unde să bea, a chemat pe toate pasările la un sfat mare. Toate pasările s-au arătat în urma poruncii lui Dumnezeu și nici una dintre ele n'a fost împotriva propunerii lui Dumnezeu ca *gaia* să sape fântânile. Gaia însă s'a împotrivit acestei proponeri dumnezeești, și arătându-și ghiarele, cât sunt de frumoase, a zis:

— Nu-mi voi intină picioarele făcând fântâni!

Celealte pasări, auzind aceste vorbe nerumegate și necioplite ale găii, o urgiseră și o blăstămară. Dumnezeu primi încă blăstămul lor, și găii, pentru neascultarea ei, și zise ca să nu-i fie iertat a bea apă ca celealte pasări din izvoare, fără numai cu apă de rouă să viețuească.

Deacea gaia, când e secetă mare vara, sboară foarte sus în aer și acolo strigă foarte jalnic, ca să cadă rouă.

Mai târziu însă, la rugarea celoralte pasări, Dumnezeu se îndură a o iertă, și-i încuviință să beie și apă de ploaie, care picură din nori și se strâng pe frunzele ierburilor din pădure.

Iar sprintena și ghibacea *rândunică*, văzând că gaia nu voiește să asculte pe Dumnezeu, s'a apucat și-a săpat apoi ea singură toate izvoarele și a îndreptat albiile și vadurile apelor²⁾.

A doua legendă se aude tot prin Bucovina, în următoarea cuprindere:

«Dumnezeu, după ce a făcut cerul și pământul, marea și toate câte sunt în cer, pe pământ și 'n mări, s'a gândit că oamenilor și tuturor vietăilor pământului le trebuie, pentru ca să poată trăi, și *apă*. Apă era, ce-i drept, pe pământ, însă numai în mări, cari însă fiind departe și fiind apa lor sărată, nu era de folos și priință pentru oameni și vietăi. Deacea, zice-se că Dumnezeu se hotărî să înzestreze toate unghiuurile pământului cu apă dulce, bună de băut. Acea apă poruncă Dumnezeu să se ivească prin văi, sesuri, dealuri și munți, și îndatorî vietăile pământului ca să sape după izvoare, și chemă pe toate vietăile ca să ajute la acest lucru trebuincios pentru toți.

La porunca lui Dumnezeu săriră cât ai clipi toate vietăile pământului și toate pasările cerului.

¹⁾ *Ibidem*, p. 168.

²⁾ Marian, *Ornitologie*, I, pp. 167—168.

Priveghind Dumnezeu lucrarea făpturilor mânilor sale, aruncă o ochire și între pasările cerului, și între ele nu află pe *buhă*. Pe loc trimise Dumnezeu s'o chemă înaintea lui. Cât ai bate în palme, sosi buha la porunca Făcătorului-a-toate și, întrebătă de Dumnezeu de ce nu ajută săpă la izvoare, zise că ei nu-i trebuie apă de izvoare.

Auzind Dumnezeu aceste cuvinte prin care voi buha să-și ascundă și acopere lenea, o blăstămă ca ea în veci să nu bea nici apă de izvoare, nici din cea de pe fața pământului.

Și deatunci buha nu bea nicicând apă din vreun izvor și din vreo baltă de pe pământ, măcar de ar murî de sete. Dar fiindcă și ea, ca orice pasare, are, spre a putea trăi, trebuință de apă, tipă ca muncită de o sete nespusă, pe timpul secretei de vară, mai ales pe timpul *pologului*, cerând dela Dumnezeu ploaie, ca să-și stingă focul setei.

Auzind Românul tipătul ei desesperat, cu care cere ploaie, și zise:

— Vezi, amă tipă, da de ce n'ai vrut să ajuți la săpatul izvoarelor?

Și dacă se îndură Dumnezeu și trimite o ploię, atunci își rădică buha clonțul deschis în sus spre cer și înghite cu dor la apa de ploaie care cade în cioc, sau bea de pe penele ei¹⁾.

A treia legendă o avem de prin jud. Covurluiu:

«Când Dumnezeu sfântul a făcut lumea cu toate ale ei, se spune că a cerut ajutor dela toate dobitoacele, și chiar dela om. La unele a cerut să-i depene firul vremii, la altele să răsădească pomi; în sfârșit, toate aveau treaba lor.

Când mântuia Dumnezeu din treburi, văză cu mâhnire că mai trebuia multe de făcut. Intre alte nevoi mari, lipsiă apa. Atunci gândindu-se Dumnezeu chemă pe toate lighioile la sfat, căci toate aveau nevoie de apă, și nu știau cum s'o găsească, căci nu le era dat.

Toate sălbăticinile de pe lume se adunară îndată și au început unele a scurmă, altele a răscoli pământul, altele săpă, după blagoslovenia Domnului, până ce găsiră izvoarele. Dumnezeu, multămit de ajutorul acesta, le binecuvântă că oriunde or fi pe pământ să găsească apă cu care să-și astâmpere setea.

Dintre toate, numai *gaița* nu veni la treabă, iar când o îmbiară celealte, zise că nu-i proastă să se umple de noroiu ca porcii, ori să-și ude picioarele ca rațele.

Ajungând până la urechile Creatorului aceste vorbe, fu blestemată în auzul celorlalte că deoarece a fost «coconită», să nu-i fie dat a pune gura pe vreun strop de apă de pe pământ, căci va murî, ci să strige pe sus cerând ploaie: «pieiu, pieiu!», după cum o auzim vara, căci a zis că bea de pe aripi²⁾.

¹⁾ *Sezătoarea*, V, pp. 128—129.

²⁾ *Sezătoarea*, XV, pp. 180—181. Variantă în *Ion Creangă*, VII, p. 136. — Veronca, op. cit., p. 971: «Când a descoperit Dumnezeu izvoarele, *uliul* — nume sub care uneori, după cum am văzut se înțelege *gaia*, — n'a vrut să ajute: a zis că nu-și va tăvăli picioarele. Și Dumnezeu 1-a blăstămat ca el să nu bea apă».

A patra legendă o cunosc Românii din Serbia; ea urmează, puțin întunecoasă:

«*Prigoria* este cea dintâi pasare din lume, care a săpat fântâniile bătrânești pe timpul lui Adam, ea fiind foarte însetoșată. A lucrat prigoria cât a lucrat și a terminat fântâniile bătrânești. După ce termină, se retrase într-un colțisor ca să se spele pe picioare, căci era plină de noroi.

In timpul acesta iată că vine și *cioara*, care, văzând prigoria spălându-se pe picioare, a întrebat-o că ce face. Ea i-a răspuns:

— Mă spăl pe picioare, că m'am murdarit de noroiu lucrând la fântâna asta, și apoi n'o să mă duc murdară la Dumnezeu!

Atât i-a trebuit cioarei. Cioara șireată, s'a băgat în noroiu, și-a mânjat penele și-a plecat la Dumnezeu. Dumnezeu sta pe scaunul său împăratesc, înconjurat de fel de fel de îngeri, cari de cari mai frumoși. Când văzut Dumnezeu cioara, se sculă și o întâmpină cu vorbele:

— Ce gânduri te-aduc pe-aici, prietenă?

Cioara, după ce se închină ziditorului, îi răspunse:

— Doamne, Doamne! Cum, nu știi, că am venit să-ți vestesc că eu am făcut cea dintâi fântână? Nu vezi ce murdară sunt? M'am umplut de noroiu tot lucrând la ea! ¹⁾.

— Fii binecuvântată! — îi zise Dumnezeu.

Și cioara plecă.

După ce plecă cioara, veni și prigoria la Dumnezeu. Se închină cu smerenie înaintea Lui și-i zise:

— Doamne, am venit să te vestesc că eu am făcut cea dintâi fântână!

— Păi cum? Acum a venit cioara și mi-a spus că ea a făcut-o; mi-a arătat chiar picioarele pline de noroiu!

— Nu-i adevărat, Doamne! Eu am făcut-o, însă m'am spălat pe picioare, că-mi era rușine să vin murdară aici!

Dumnezeu atunci blestemă cioara să nu bea niciodată apă, iar pe prigorie să nu bea decât apă de ploaie, apă trimisă de El.

Deatunci a rămas ca prigoria să nu bea decât apă de ploaie. Și cât timp nu plouă, limba ei e jumătate uscată ²⁾.

Tot astfel se va spune și despre *graur*. «Când graurii ciripesc pe sus, fac a ploaie; ei sunt pedepsiti de Dumnezeu, ca și găile, să nu-și potolească setea decât din ploi, nu din izvoarele pământului, căci, sub

¹⁾ Ca și Țiganul care, după ce a văzut pe făt-frumos ucizând bălaurul dela fântâna ca să scape de moarte pe fata împăratului osândită lighioaei, s'a mânjat în sânge și s'a dus la împărat, dându-se ca mântuitor al fetei.

²⁾ Culegere dela un flăcău român din satul Prahovo, de lângă Radujevaț, împărt. de d-l Od. p. Apostol. Este și în Șt. St. Tuțescu, *Din Trecut*, Giurgiu 1901, p. 15-16. — Pamfile, *Văzduhul*, p. 102: «*Prigoriile* cântă a ploaie de sete ce le este; deaici zicala: se usucă de sete ca *prigoricea*».

cuvânt că-și mânjesc picioarele lor cele frumoase, n'au vrut să ajute lui Dumnezeu atunci când s'au ales apele de uscaturi¹⁾.

La fel se va zice și despre *uliu*: «Din toate pasările, numai uliul are picioarele curate, că el n'a vrut să ajute lui Dumnezeu ca să curăte pârăiele și izvoarele, și de aceea și Dumnezeu nu-i dă să bee din pârău; el numai apă de ploaie bea. Când nu e ploaie, aşă strigă: cere la Dumnezeu ploaie».

Urmează «Corbul [care] n'are voie să bea apă [din izvoare]. El e blăstămat, căci n'a vrut să ajute lui Dumnezeu ca să curăte pârăiele. A zis că: ce? s'a tăvălî în glod? S'acuma vara, când sunt secrete mari, corbii aşă tipă! Se suie sus și strigă la cer să le dea apă, că el atâtă apă bea, căt fi curge din ploaie în gură»²⁾.

După o credință bucovineană, vietatea care a descoperit izvorul este *broasca*, și de aceea Dumnezeu a blagoslovit-o ca să fie sfântă³⁾.

In sfârșit, după următoarea povestire suceveană, destuparea izvoarelor a fost lăsată de Dumnezeu în sara *Sfântului Vasile*, care s'a slujit de vîțătile lumii:

«Acum a zis că făcuse Dumnezeu apa, dar n'avea cine-o destupă, căci eră tot numai Dumnezeu și cu *Coman*⁴⁾ în lume, și apa eră tocmai în fundul pământului.

Atunci și-a făcut Dumnezeu-Sabaon *apostoliū*. La toți le-a dat câte o treabă: lui *Sfeti-Ilie* i-a dat în seamă tunetele, fulgerele și trăsnetele; lui *Marele-Vasile* i-a dat apa, l-a făcut oarecum chizeș peste apă, și el a destupat izvoarele.

Dumnezeu făcuse lighioanele acestea ce sboară, și Vasile le-a strâns pe toate și le-a pus la săpat și la curățit cel întâi izvor. Toate s'au supus și au lucrat cu tragere de inimă, numai *caia* de loc n'a blăzniț⁵⁾; în una s'a coțobănit⁶⁾, până ce a lăsat-o, căci tot zicea, ba că-i urit, ba că-și ponosește picioarele și penele...

Atunci Marele-Vasile s'a jăluit milostivului Dumnezeu, și Milostivul a blăstămat-o că numai atunci să bea ea apă și să-și astâmpere setea, când a plouă, și ea-și va ține ciocul deschis, și câtă apă a intră în cioc, ori va putea prinde în *piciști*⁷⁾ de pe penele ei, atâtă să bea.

Și aşă au pornit izvoarele și făr' de caie, și curg și până 'n ziua de azi⁸⁾.

După o credință doljeană, *apele* au început să curgă pe fata pământului «numai dela Iordan» încoace, adică din zilele Mântuitorului⁹⁾.

¹⁾ Cred. Rom. din Tepu-Tecuci.

²⁾ Ibidem, p. 697.

³⁾ Voronca, op. cit., p. 441; cf. și p. 971.

⁴⁾ *Diavolul*.

⁵⁾ «Nu și-a călcăt pe inimă».

⁶⁾ «S'a pus în gură și cam cu puterea».

⁷⁾ *Picuri*.

⁸⁾ *Sezătoarea*, III, pp. 1—2.

⁹⁾ Cred. Rom. din Catane, împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu.

III. DEALURILE, VĂILE ȘI ALTE PREFACERI PÂMÂNTÈȘTI

De obiceiu, despre ridicarea dealurilor cu lăsarea văilor, legendele ne spun că Dumnezeu, croind pământul mai mare decât cerul și neîncăpând astfel față lumii sub bolta lăcașului dumnezeesc, s'a văzut silit să o mai strângă, să o mai grămădească, să o mai îngheșue, producând astfel acele încrețituri cari sunt *munții* și *dealurile* cu *văile* dintre ei. Mijlocul acesta îl află de obiceiu Dumnezeu dela *ariciul*, prin iscodirea *albinei*, a *corbului*, a altor pasări sau a *Sfântului Petru*¹⁾.

Altă povestire ne spune că dealurile s'au născut prin strângerea pământului, ca și mai sus, după sfatul lui Dumnezeu cu *Antihărț*²⁾.

Alte legende arată că dealurile s'au făcut din pământul adus de Diavol «în numele său» din fundul apei, și nu în numele lui Dumnezeu³⁾, sau din pământul înghițit cu gânduri ascunse și scuipat apoi de Necurat, sau pe acele locuri pe unde *ariciul*, care ajută lui Dumnezeu la urzire, s'a împiedecat să-a căzut, vărsând țărâna⁴⁾, sau după sfatul *năpârcii*, sau din «bun capul lui Dumnezeu»⁵⁾, sau a răsărît în urma cutremurului de groază care a cuprins pământul, atunci când Dumnezeu l-a sorocit să crească și să hrănească toate jivinele din cuprinsul lumii, cuprinzând între dânsenele și pe omul cel răutăcios⁶⁾.

Prin Bucovina, despre *munți* se aude următoarea legendă:

«Dumnezeu, umblând cu necuratul pe ape, a înfipt toiaugul și s'a făcut *pământ*. Apoi a trimis pe Diavol să-i aducă o ocă de pământ de prubă. El a mers și a ridicat un munte.

— Vezi, că nu ești slugă credincioasă, i-a zis Dumnezeu. Mai mergi odată!

Diavolul a mers și a ridicat alți munți. Dumnezeu iar l-a mustrat și l-a mai trimis și a treia oară tot după o ocă de pământ, și el atunci a ridicat toți *munții*⁷⁾.

Toate aceste legende sunt în strânsă legătură cu vremea zidirii. Mai întâlnim însă și alte legende legate de vremuri mai târzii.

Prin Bucovina se spune că după căderea *Ingerilor* răi, aceștia s'au apucat să-și facă *munți* înalte, suflând cu putere, ca să se adune țărâna la un loc. Munții creșteau astfel fără încetare și erau gata să ajungă la cer, când Dumnezeu a blagoslovit cu mâna și *munții* au contenit din creștere, rămânând astfel cum îi vedem și astăzi⁸⁾.

După alte povestiri, și tot din vremurile de aprigă vrăjmășie dintre Dumnezeu și Necurați, *gropile* și *văile* ar fi făcute de acești din urmă,

¹⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 31—42.

²⁾ *Ibidem*, p. 42.

³⁾ *Ibidem*.

⁴⁾ *Ibidem*, pp. 42—3.

⁵⁾ *Ibidem*, p. 43.

⁶⁾ Cf. mai sus.

⁷⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 15.

⁸⁾ *Ibidem*, p. 14.

cari căutau să afle apa cu care nădăjduiau să înnece pe Dumnezeu; — dealurile și munții, firește, sunt pământul scos din acele gropi¹⁾.

După alte credințe, dealurile și văile vor avea ca pricină roaderea unuia din cei patru *stâlpi* ai pământului de către un *pește*. «Fiind însă pământul foarte greu, capetele deasupra ale stâlpilor cari au rămas neroși, au intrat în pământ, împingând coaja acestuia în sus»²⁾.

După alte spuse, văile și dealurile au rămas numai dela potop și anume, văile s'au croit pe acolo pe unde apele potopului au aflat și au ros pământul cel moale, iar dealurile pe acolo pe unde pământul a fost mai tare³⁾.

Prin unele părți din Bucovina se pune ivirea dealurilor și a văilor pe vremea Mântuitorului: «De mult, pământul eră neted; nu erau ca amu dealuri și văi, munți, dar când fugiă Domnul Hristos de jidani, după ce a scăpat de pe cruce, ca să nu-l prindă, gândiă să se facă între el și jidani munți, văi, să-l aciuiească, și deatunci au rămas aşă până astăzi»⁴⁾.

In sfârșit, prin alte părți se crede că într'o vreme *peștii* pe cari se razimă pământul, s'au încliat foarte rău, și începând să se svârcolească, au cutremurat pământul cu putere; din acest cutremur, pământul s'a crăpat pealocuri, s'a burdușit, ridicându-se coamele dealurilor și adăugindu-se văile. Tot atunci se zice că s'ar fi deschis și izvoarele pământului, care hrănesc cu apă râurile care curg prin văi⁵⁾.

Rămân însă, după toate povestiri și credințe generale, alte povestiri și credințe legate de anumit munte, de anumit deal, de o vale, de o ridicătură și val, și cari, firește, nu se pot înșiră aici⁶⁾.

Incheiem acest capitol cu una din legendele elementelor ce alcătuesc scoarța pământului. Iată ce se spune în Bucovina despre chipul cum s'a ivit *nisipul și piatra*:

Piatra, Dracul a făcut-o, că lui îi eră ciudă pe oameni, de ce nu-s ai lui; și pentrucă n'a fost aşă precum el a vrut, s'a apucat să facă tot pământul piatră să nu crească nimica, ca să n'aibă oamenii ce mâncă. *Nisipul* care este, acela-i sămânță de piatră ce a fost aruncat de Ne-curat, să crească. Dar Dumnezeu a blagoslovit de a rămas aşă⁷⁾.

Despre *aur, argint și spijă*, poporul crede că pământul și le face singur⁸⁾.

¹⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, p. 68.

²⁾ *Vieața literară*, I, no. 7.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 16.

⁴⁾ *Ibidem*, p. 422; urmează: «Jidanii, dacă au văzut că nu-l pot prinde, au luat pietre și-au început a arunca într'însul. Dumnezeu a dat că pietrele acelea s'au făcut ouă roșii, galbene, albaste. Jidanii, de bucurie, au început a le strângă, și se zăbovi, și Domnul Hristos a scăpat. Să întru amintirea aceea se fac de Paști ouăle roșii».

⁵⁾ *Sezătoarea*, I, p. 232.

⁶⁾ Cf. despre *Brazda lui Novac*, N. Densușeanu, *Dacia preistorică* București 1913, pp. 150 și urm. și C. R.-Codin, *Legende și amintiri istorice*, București 1910, pp. 14—19.

⁷⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 14.

⁸⁾ *Ibidem*, p. 142: «Pământul în tot anul lucrează ceva. Într'un an lucrează aur și atunci e *arsija* mare; în alt an spijă și atunci *ploaudă* mult; în alt an *argint* și atunci e potrivit, dar tot e mai mult ploaie și *pânilor* slabă».

IV. CROIREA CĂRĂRILOR

Despre cărări și drumuri, cărora li se dă prin aceasta o însușire de statornicie veșnică, urmează o singură legendă bucovineană, care este în același timp și legenda cărtăței:

«Dumnezeu zice că a scos pe toate vietătile pământului la făcultură cărărilor și a drumurilor și toate au sărit și au ajutat. Numai cărtăța n'a vrut să iasă nici la cărări, nici la drumuri, zicând că ea, deoarece nu trăeste pe pământ ci în pământ, și nici nu iese deasupra pământului, n'are nevoie de cărări, nici de drumuri, la care nu va ajută.

Văzând Dumnezeu neascultarea cărtăței o blăstămă zicând că cărtăța când va scoate mușinoaie și va ajunge cu lucrul ei la un drum sau vreo cărare, sau va ieși deasupra pământului, să piară. Și aşa i se întâmplă cărtăței când iese deasupra pământului, sau ajunge cu scosul mușinoaielor la un drum sau cărare, amăsurat blăstămului dumnezeesc până 'n ziua de astăzi, ca nu cumva ea să subsape și să surpe ceeace n'a ajutat a face»¹⁾.

V. CUPRINSUL PĂMÂNTULUI

Zămislit de Dumnezeu din boțul de lut turtit și blagoslovit ca să crească și să se întindă în toate părțile, pe deasupra apei, pământul a rămas, după credințele populare, să se asemene unei fețe de masă rotundă, neînchipuit de mare pe care munții și văile nici nu se pot bagă în samă, dar cari totuși împiedecă vederea unui bun ochiu de a cuprinde marginile acestei suprafete, închisă din toate părțile de apă.

După unele credințe, pare că transilvănenii, apa ce ocolește de trei ori pământul ca un șarpe făcut de trei ori colac, se numește *apa Sâmbetei*; de acolo ea se bagă în pământ și merge la iad. «Așa e scris, ca sufletele păcătoșilor să se adune pe fața apelor, iar apele să le ducă spre apa Sâmbetei. Și deacea e bine să faci cruce și să sufli peste apa din râuri, când te scalzi, și să sufli peste apa din doniță și să versi puțin din ea, până nu bei, ca să fugă și să se scurgă sufletele păcătoșilor, cari s'au adunat pe fața apei»²⁾.

Prin Bucovina se spune că apa Sâmbetei n'o pot trece *femeile*; bărbății o pot. Astfel o trec «călugării cei mai sfinti; și cari merg dela noi, din schivnici, acolo rămân. La apa Sâmbetei sunt Blajinii»³⁾.

Cu toate că înfățișarea pământului, pe deasupra, este aceea a unui fund de vas, graiul îi dă o lungime și o lățime⁴⁾, un lungiș și-un curmăziș, cari, firește, nu se pot cuprinde cu închipuirea⁵⁾.

¹⁾ *Sezătoarea*, V, p. 127.

²⁾ Marian, *Sărbătorile la Români*, I, București, 1901, p. 182.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 1001.

⁴⁾ Coșbuc zice în *Nunta Zamfirei*:

Lung e pământul, ba e lat,

Dar ca Săgeată de bogat

Nici astăzi Domn pe lume nu-i...

⁵⁾ I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, VI, p. 541; dintr'un descântec: «Cum nu se deoache pământul de lung și lat, aşă să nu se deoache N. de frumos.

Pe marginile sau poalele pământului, «repezi și drept în jos, de nici nu se poate uită cineva acolo»¹⁾, se sprijină marginile sau poalele *cerului*, cum spun și Francezii²⁾, deadreptul pe pământ, sau pe niște stâlpi. După unele credințe, acești *stâlpi ai cerului* sunt în număr de trei, patru sau șapte, uneori de argint, pe care-i păzesc, când sunt șapte, cei șapte *îngeri*. Acest bine, îngeri îl fac pentru omenire în schimbul celor patru *posturi*, pe care și oamenii sunt datori să le păzească³⁾.

După alte credințe, cerul se razină pe pământ prin mijlocirea a patru *stele*; după altele, cel care susține cerul este *Simion Stâlpnicul*⁴⁾ iar după altele, cel ce ține cerul este *Samson cel tare*, pe umere. «Dar amă, un picior al lui e în apă; numai cu un picior stă pe uscat»⁵⁾.

Când pe aceste margini aleargă caii lui *Sf. Gheorghe*, vara, iarba și codrul înverzesc, pământul se deschide; când aleargă caii lui *Sf. Dumitru*, verdeața se prăpădește și iarna se apropie⁶⁾.

Mijlocul pământului poartă numele de *buric*, *buricul pământului*, despre care se crede că este la *Ierusalim*⁷⁾, acolo unde, la începutul pământului, când pământul nu era mare, își făcuseră Dumnezeu și Diavolul, pătișorul de odihnă⁸⁾.

Prin Bucovina se crede că buricul pământului este la *Sfântul Munte — Sfânta Agură*, — muntele Athos. «Stancile se duc la o mănăstire, la buricul pământului, la niște călugărițe sfinte, de le cară spice în gură și fac girezi. Din spicile acelea, călugărițele fac prescuri la biserică și pâne. Acolo sloboade Dumnezeu cărti din cer, și când se trezesc ele, găsesc cărtile în biserică. Din cărtile acelea se fac apoi scrisori de se trimit apoi în toată lumea pe la mănăstiri. Acolo-i *Sf. Miercuri*, *Sf. Vineri* și toate celelalte zile⁹⁾.

Tot la buricul pământului se spune că ar fi gaura prin care intră și ies dracii din iad: «e ca o fântână părăsită» și greu mirosoitoare¹⁰⁾.

In gâcitori, se întreabă:

— Unde-i buricul pământului?

Și se răspunde:

— Aici, unde sunt eu! — subînțelegându-se adausul:

Dacă nu crezi,
Măsoară și vezi!

¹⁾ *Sezătoarea*, III, pp. 27—28.

²⁾ P. Sébillot, *Le ciel et la terre*, Paris 1904, p. 181.

³⁾ Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, pp. 2—3.

⁴⁾ *Ibidem*, p. 3.

⁵⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141.

⁶⁾ *Ibidem*, p. 764.

⁷⁾ *Sezătoarea*, I, p. 232.

⁸⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 18—19. Cunoștințe nouă despre pământ au făcut să se audă astfel de întrebări și răspunsuri:

— Unde-i buricul pământului?

— Aici, unde sunt eu!

⁹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 139.

¹⁰⁾ N. Gane, *Novele*, III, Buc. 1886, p. 25.

căci nu putem găsi aici o înrâurire a cunoștințelor nouă despre sfericitatea pământului, care într'adevăr pot spune că buricul pământului este oriunde.

Depărtarea dela acest buric până la marginea pământului, este neînchipuit de mare; până acolo unde n'a ajuns nici un om pământean, în afară de *Alexandru Machedon*¹⁾. A mai fost cineva care a încercat să se ducă:

«A fost un om și el a plecat să dea de capul pământului. A mers el, a mers, a mers, până a dat în satul cu *Samodiva*, unde șed *Samodivoaicele. Samodivoii* arau. El s'a opriț acolo la *Samodivoi*, a întrebat de mai e mult până a da de capul pământului și a șezut să se mai *odinească* o târă. A opriț și *Samodivoiul boii* să mai tăinuie. Au tăinuit, au tăinuit, până când a văzut *Samodivoiul Moartea*, — samodivoaică: venia căt putea cu de mâncare la prânz. Aflase că e om acolo. Samodivul când a văzut-o, a zis omului să se culce jos, să tragă brazdă peste el, să-l copere, că-l soarbe samodiva când o veni. S'a culcat omul, și a tras brazdă peste el.

Când ajunge samodiva, i-a mirosit a om. L-a întrebat pe samodivoiu:

— Ce e? Ce miroasă pe aici?

El a luat-o la zor:

— Ce miroasă? Nu e nimic! Cum miroasă?!

Ea, odată dat peste el sub brazdă, și l-a sorbit.

A plecat ăl Român când a fost dăncac, și când a ajuns acolo la samodivoi, a fost unchiaș: atâția ani s'a dus, și de capul pământului tot n'a dat! ²⁾.

O credință ne arată că marginea pământului e la *mărul roș*³⁾, pomenit în unele blâstămuri⁴⁾.

Despre *inima* sau *miezul pământului* — uneori lăcaș al *iadului* — prin jud. Tecuci se spune că-i un amestec de *apă* și *foc* cărora li s'a lăsat de Dumnezeu sarcina de a se înfrâna unul pe altul, căci «de n'ar fi foc care s'o mai fierbă, s'o prefacă în aburi, s'o mai usuce, s'o mai scădă, și-ar fi numai apă, aceasta ar țășni în sus și-ar înnece pământul; iar de-ar fi numai foc și n'ar fi apa care să-l mai potolească, acesta ar aprinde și ar arde lumea»⁵⁾.

Despre lava pe care o aruncă vulcanii, necunoscută prin părțile locuite de Români, — n'am auzit decât o singură pomenire: ea este scuipatul Necuratului ferecat de Dumnezeu în fundul iadului; cu aceasta vrea Diavolul să prăpădească lumea. Respectiva povestire însă, vom întâlni-o mai departe.

¹⁾ *Şezătoarea*, III, p. 278.

²⁾ St. St. Tuțescu, *Taina ăluia*, Piatra-Neamț 1906, p. 34.

³⁾ C. Geașeanu, *Superstițiile poporului român*, București 1914, p. 10.

⁴⁾ V. Alexandri, *Op. compl.* IV (Teatrul, III), Buc. 1905, p. 946: «Du-te val-vârtej, pân la mărul-roș».

⁵⁾ Culegere din com. Tepu.

*Sub pământ, stau solomonarii la învățătura ce le trebuie pentru cărmuirea bălaurilor la grindină*¹⁾.

VI. SPRIJINUL PĂMÂNTULUI

Scos din fundul mării celei mari sub chipul unui pumn de lut, din care mai apoi a crescut cât nu-l poate cuprinde gândul, pământul nostru, ca o tură rotundă, este înconjurat și astăzi de apa cea mare, și plutește și astăzi cum va pluti în vecii vecilor deasupra acestei ape fără margini²⁾, care se întinde și dincolo de poalele cerului³⁾. Atât de mare este apa și atât de mică este turta pământului nostru față de cuprinsul apei, încât cu drept cuvânt se poate spune că «pământul stă pe mare ca o frunză de stejar într'un ţarc de fân»⁴⁾.

Tot astfel spun și Francezii⁵⁾ și tot aceste credințe căută să le întărescă și filozoful Thales.

Dovadă de apa care se întinde dincolo de marginile pământului, firește, nu se poate da, deoarece, după cum am mai pomenit, nimeni n'a ajuns până la marginea pământului ca să vadă și să poată spune și altora; dar că pământul plutește pe apă este faptul că de îndată ce face omul o săpătură mai adâncă, îndată dă de apă, care izvorăște cu atât mai multă putere, cu cât săpătura se apropiie de fundul pământului⁶⁾. Acestea, de altfel ne sunt spuse de Biblie și tot astfel scriu și toate cărțile religioase. Ca pildă, iată un text, de prin veacul al XVIII-lea, traducerea unei opere de polemică ortodoxo-catolică a literaturii bizantine ajunsă la noi prin traducerile slavone.

«Az[i]mit[ul]⁷⁾ zisă: Dară suptu pământu ce iaste?

Panaghiot⁸⁾ zisă: Suptu pământu iaste apî, iară dedesuptulu apei iaste întunearecu, iară mai din gios focu, și mai predesuptu adul⁹⁾, și iarăș mai pre giosu pustietate, și mai pre dedesuptu tartarulu celu fără de fundu, și istovilia»¹⁰⁾.

¹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 808.

²⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 6 și urm. — Voronca, *op. cit.*, p. 957: «Pământul e de jur împrejur înconjurat cu apă; noi pe apă sedem, apă e sub noi și deasupra noastră. Dumnezeu dacăr vrea, într'un minut ne-ar potopi».

³⁾ Cred. Rom. din Tepu, jud. Tecuci.

⁴⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 142.

⁵⁾ Sébillot, *op. cit.*, p. 182.

⁶⁾ Cred. Rom. din Tepu, jud. Tecuci. — *Sezătoarea*, I, p. 232. — Ceașceanu, *op. cit.*, p. 9. — *Vieata literară*, I, no. 7: «Dintru început pământul nu era împănat cu tot felul de dealuri și munți, ca'n ziua de astăzi, nici nu avea atâtea văi și văgăuni câte are acumă, ci el era neted ca față mesei, adică numai un ses ori în ctron te înturnai și te uitai cu ochii. Si acest ses foarte întins plutea pe deasupra apei, care se află dedesuprul pământului, întocmai după cum plutește o scândură pe un lac. Iar apa plutea, după cum plutește ea și acum în văzduh, și văzduhul, la rândul lui, sta în pu'erea lui Dumnezeu, cum stă și în timpul de față».

⁷⁾ Catolicul, cel ce se împărtășește cu azimă.

⁸⁾ Ortodoxul.

⁹⁾ Adul?

¹⁰⁾ Iorga în *Analele Academiei Române*, ser. II, Mem. secț. lit., XXIX, p. 171.

Dacă iadul și raiul sunt *dincolo* de lumea noastră, ceeace ne desparte de *lumea cealaltă* va fi o apă: apa care înconjoară pământul de jur împrejur, și care — după cum am mai pomenit — se chiamă apa *Sâmbetei*. Despre această apă se dau următoarele credințe bucovinene:

Apa Sâmbetei este matca tuturor apelor, fiindcă întrînsa se varsă toate apele de pe pământ; ea fierbe necontentit, poate din pricina focului ce mistue necontentit iadul păcătoșilor.

După alte credințe, «la marginea pământului e apa răcituri, și-i rece tare. Acolo-i cetatea lui Dumnezeu-sfântul. Un om și-a făcut corabie să meargă la Dumnezeu, și-a mers pe dedesubtul apei, dar Dumnezeu l-a ridicat cu corabie cu tot în sus, și șade acolo *închilit* deasupra mării de răcituri până s'ă sfârși lumea. Până la Dumnezeu numai pasările care merg pe sus tare, străbat, cum sunt vulturii, cocoarele; altele nu»¹⁾.

Plutind pe apă — a socotit poporul — pământul poate fi pus de multe ori în primejdie să se răstoarne sau să-l cutropească vreodată valurile, lucru care s'ar putea întâmplă cu o corabie. Acest nedorit sfârșit l-ar putea dori cel mai mare dușman al lumii, Diavolul, cel ce a căutat să înnece pe Dumnezeu cu prilejul zidirii. Pentru a feri pământul de o primejdie ca aceasta, iată pe Dumnezeu că îi pune la margine, în patru părți, patru *îngeri de strajă*, dupăcum ne arată următoarea povestire ardelenească:

«Necuratul, care și în ziua de astăzi e învrăjbit cu Dumnezeu, făcătorul cerului și al pământului, vrând să prăpădească pământul, adică pe oamenii creștini, s'a răzimat odată pe coasta pământului și a vrut să-l răstoarne în mare. Îngerii Domnului, băgând de samă că ce gănduri are, au proptit pământul cu aripile lor puternice, aşă căt, ori și căt s'a năcăjit Necuratul cu slugile lui nemernice, nici un rău nu a putut face, decât că l-a scuturat de vreo câteva ori.

Oamenii, văzându-se în primejdie de moarte, au rugat pe Dumnezeu ca să-i scape de mânia Necuratului. Dumnezeu, căruia i-a fost milă de oameni, le-a făgăduit că le va sta în ajutor dacă vor posta trei *posturi*. Oamenii s'au învoit. Le-a mai spus Dumnezeu că cu căt oamenii vor țineă mai puține posturi, cu atât și sprijinul va fi mai slab.

Făcându-se legătură între Dumnezeu și creștini, și anume ca Dumnezeu să le pună patru străji la patru cornuri ale pământului, iar creștinii să țină în schimb patru posturi, în care să nu mănânce decât mâncări de post, Dumnezeu se ținu de făgădueală și a pus *patru serafimi cu săbii de foc*, înarmați cu arme și îmbrăcați cu haine pe care focul nu le arde și glonțul nu le cuprinde.

Necuratul, văzând legătura făcută între Dumnezeu și oameni, s'a mâniat aşă de rău, de numai foc și pucioasă a scui pat, și aşă, într'o mânie, s'a aruncat asupra străjilor pământului cu gând ca să le omoare, și pământul să-l cufunde în fundul mării.

¹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 1002.

Aruncându-se asupra străjilor, acestea, cu ajutorul armelor și al lui Dumnezeu, au învins pe Necuratul, și prințându-l de brâu, l-au trântit să de tare, de a intrat până în fundul pământului, unde e și azi.

Deatunci, de câte ori își aduce Necuratul aminte de oamenii de pe pământ, încearcă să iasă deasupra, dar neputând de armele străjilor, se svârcolește de se scutură tot pământul, iar de mână scuipa numai foc, care de multe ori ajunge până la fața pământului¹⁾.

Crestinii însă, de când au cele patru străji, trăesc odihniți, nefiindu-le frică că se va prăpădi pământul. Aceasta să va fi tot mereu până când oamenii vor țineă posturile. Când însă oamenii își vor uită făgăduieala făcută lui Dumnezeu, și își vor lăsat legea, nici pământul nu va mai fi păzit, ci va fi lăsat pe voea Necuratului, care apoi de bună samă va prăpădi lumea, răsturnând-o în mareea cea fără fund și fără margini²⁾.

După unele credințe bucovinene — cum vom mai pomeni, la susținerea pământului ajută și *Simion Stâlpnicul*.

Bulgarii cred ca și noi în ființa apei care înconjoară pământul de toate părțile și care este și sub pământul ținut de doi sfinți pe degetele cele mari³⁾. Ei adaugă însă că ceeace ține pământul încercuit ca să nu se hărnească în apă, este un *șarpe* încolăcit în jurul său⁴⁾.

Prin jud. Tulcea se crede — de bună samă că sub înrâurirea credinței în Diavolul trântit și ferecat de Dumnezeu în pământ — că pământul se razimă pe coarnele unui *Diavol*⁵⁾.

După sfinți și Diavol, vine rândul animalelor să sprijine pământul, ca să nu se cufunde în apă.

Macedo-Români spun uneori că pământul stă pe spatele unui *bou*⁶⁾, alte ori stă pe patru boi⁷⁾.

Și *Armenii* vorbesc astfel despre un *bou*⁸⁾.

Prin unele părți se crede că sunt doi *bivoli* cări țin pământul, firește, acestia stând în apă⁹⁾.

Credința în ființa acestui bivol susținător al pământului o întâlnim și la *Bulgari*¹⁰⁾.

Prin Bucovina auzim spunându-se că pământul stă pe un *urs*¹¹⁾.

Dintre vietăți, însă, cel mai chemat ca să stea în apă este *peștele*; prin urmare iată-l și pe el sprijinind pământul.

¹⁾ «Erupțiunile vulcanice».

²⁾ *Gazeta Transilvaniei*, LXXIII, no. 38.

³⁾ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 210. *Bulgarii* mai cred și în ființa unui *cocoș* ce sustine pământul și pe care îl cutremură când bate din aripi.

⁴⁾ L. Schischmanoff, *Légendes religieuses bulgares*, Paris 1896, p. 11.

⁵⁾ Candrea, Densușeanu și Speranță, *Graful nostru*, I, p. 355.

⁶⁾ D. Cosmulei, *Credințe și superstiții aromânești*, București 1909, p. 46.

⁷⁾ *Revue des traditions populaires*, VIII, p. 285.

⁸⁾ *Ibidem*, XXII, p. 210.

⁹⁾ Ceaușeanu, *op. cit.*, p. 9.

¹⁰⁾ Schischmanoff, *op. cit.*, p. 12.

¹¹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141.

Cu totul singuri, sunt doi pești¹⁾.

Unul singur, trei sau patru pești nu-i vom întâlni singuri.

Rușii cred că peștii se sprijină pe-o balenă²⁾, iar *Georgienii* din Caucaz îi așeză pe un pește uriaș³⁾.

După vietăți, avem *stâlpă* sau *furcile pământului*⁴⁾.

Intâiu, un singur stâlp: pământul, ne arată o credință doljeană, «se rezamă pe o osie, adică furca pământului, și o roade *Iuda* în tot minutul. Dacă nu ar cerne femeia omului *mălaiu* și nu ar scutură capul *căpisterei*, ar roade și s-ar scufundă pământul; dar când dă cu mâna în capul căpisterei, sdrâncăne postava și ea aude și stă în loc să asculte și să vadă ce este, că i se pare că e Dumnezeu, și atunci crește pământul la loc, și nu se mai isprăvește»⁵⁾.

Tot cam astfel se spune și prin alte părți ale acestui județ.

«Pământul cel rotund ca și cerul — că pământul s'a strâns după cer — stă pe o *furcă* tot de pământ, care-l ține de nu se așeză în apă, unde a fost. Când femeia rade *postava* și spăla *vadra* la fântână, *Iuda*—*Dracul* — ascultă, și *Dumnezeu* atunci drege furca unde a ros *Iuda*. *Iuda* păzește și când *Dumnezeu* pleacă de se uită la *ouăle roșii* în ziua de *Paști*, ori ascultă la *colinde* în ziua de *Crăciun*, vine și roade furca, să se *sudoame* pământul, și lumea să se înnece»⁶⁾.

Prin Bucovina se crede că acest stâlp este sprijinit de o *scorpie*. Scorpia este sprijinită de stâlp cu un lanț. «De n'ar ține scorpia, nici pământul n'ar mai fi»⁷⁾.

După unele credințe oltene, pământul are *două furci*⁸⁾.

După altele, pământul stă pe *trei stâlpi*, cari sunt de lemn, de fier sau de ceară.

După alte credințe, sunt *patru stâlpi* de argint; un colind moldovenesc începe astăzi:

De când, de când Dumnezeu	Prea frumos l-a 'mpodobit,
Și pământul s'a născut	Cu podoabe de argint,
In patru stâlpi de argint,	Verde, verde și 'nflorit,
	Și cu flori acoperit... ⁹⁾ .

După alte credințe, oltene, pământul stă pe *șase stâlpi*, pe cari cearcă să-i roadă *Iuda*, cel întâlnit mai sus:

¹⁾ *Sezătoarea*, I, p. 232. — Ceaușeanu, *op. cit.*, p. 9.

²⁾ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 209.

³⁾ *Ibidem*, pp. 209—210.

⁴⁾ *Vieajă literară*, I, no. 7: «Văzând însă Dumnezeu dela un timp că pământul e cu mult mai greu decât apa pe care plutește și că într'o bună dimineață foarte lesne ar puțea să se prăbușească și să se cufunde în adâncurile acesteia, a făcut *patru stâlpi* sau *furci de foc* și cu stâlpii sau furcile acestea l-a sprijinit apoi pe dedesupă ca să nu se prăbușească».

⁵⁾ *Ghilușul*, I, no. 1, p. 8.

⁶⁾ Cred. Rom. din Florești, jud. Gorj.

⁷⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141.

⁸⁾ *Ghilușul*, I, no. 1, p. 8.

⁹⁾ Pamfile, *Crăciunul*, p. 70.

«Pământul stă pe *sase furci de ceară*. Iuda roade mereu la ele, ca să se scufunde pământul și să se prăpădească lumea, dar când isprăvește una de ros, dă fuga la alta, și până s'o roază, cea roasă crește la loc. Si aşă el roade de colo până colo, fără de nici un folos.

La Paști, când se vede ouă roșii la creștini, el și mai rău se prostește: își pierde tot cumpătul¹⁾.

Și urmează:

«In ziua de Paști, e bine să dai pe o apă curgătoare *găoci de ouă roșii*, căci aceste găoci vor merge pe ape până vor da în *apele Sâmbetei* și de-aici apoi vor trece în apele cele de sub pământ, unde sunt înspite furcile pământului. Iuda roade mereu la aceste furci, cu gândul ca să scufunde pământul, dar când vede venind pe apele Sâmbetei găoci de ouă roșii, și-aduce aminte că au sosit Paștile creștinilor și i se taie curajul, stă din lucru, și furcile în clipă cresc la loc²⁾.

De cele mai multe ori însă, furcile pământului nu sunt singure.

După o credință bucovineană *Simion Stâlpnicul* ține pământul, în timp ce acesta stă pe *stâlpi* iar stâlpii stau pe un *pește*³⁾.

Tot prin Bucovina se mai spune că se află numai un *pește* pe care se razimă cei *patru stâlpi*, pentru care, ca să nu se surpe, oamenii sunt datorii să postească cele *patru posturi ale anului*⁴⁾, dar «amă, — urmează credința, — un stâlp e mai mâncat, căci oamenii nu postesc».

Despre acest pește, iată ce se mai spune:

«Peștele cel din mare zice că a avut trei pui. Dumnezeu, când a săturat norodul cu doi pești și cinci pâni, a luat doi pui dela pește, și unul i-a rămas. Dar, să nu se fi săturat atunci cu cei doi pui și să-l fi luat și pe al treilea, s'ar fi prăpădit lumea, căci peștele ar fi dat din coadă, și pământul cădeă. Așă însă, tot i-a rămas unul lângă el.

Noi, pentru peștele cel din mare, ne rugăm și postim»⁵⁾.

Din acest pește se trag toti peștii din lume⁶⁾.

Prin jud. Suceava se aude credința că încă dela zidire pământul a fost așezat de Dumnezeu pe *trei scaune* și fiecare scaun a fost pus pe câte un *pește*⁷⁾.

Prin jud. Tecuci se crede că cei *patru stâlpi* se razemă pe *patru pești*⁸⁾; prin jud. Botoșani, dimpotrivă, se zice că cei *patru pești* stau pe *patru trestii* încă mai mari decât dânsii⁹⁾.

¹⁾ *Şezătoarea*, III, p. 27.

²⁾ *Ibidem*, XVII, p. 21.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 393.

⁴⁾ *Ibidem*, p. 141.

⁵⁾ *Ibidem*, p. 290.

⁶⁾ *Ibidem*, p. 957.

⁷⁾ *Şezătoarea*, II, p. 105.

⁸⁾ Cred. Rom. din Tepu.

⁹⁾ Ion Creangă, III, p. 303. D. — Furtună, *Vremuri înțelepte*, București 1913, p. 69: «Pământul se cutremură pentru că și de, după credința poporului, pe *patru pești*, mari străsnici, și peștii stau pe *patru trestii* și mai mari. Si aşă, când dau peștii din coadă, trestile se cutremură, și cu dânsele, se cutremură și pământul nostru».

Pentru părți mai ales din Bucovina, cei patru pești făcuți «anume ca să tie pământul în spate» se numesc, întâiul cel de către răsărit, *Incepător*, pentrucă el începe toate celea ce au să le facă ceialalți părtași ai săi; al doilea, adică cel ce a fost pus să steie spre apus se numește *Asculțător*, pentrucă el primește sfaturile Incepătorului; al treilea, adică cel ce a fost pus să steie spre amiazi se numește *Arătător*, pentrucă el conduce *soarele* și-i arată calea încotro are să meargă; iar al patrulea și cel din urmă se numește *Somnoros*, pentrucă toată ziua doarme dus, iară noaptea, trezindu-se, conduce *luna și stelele*. Întâmplându-se însă ca Somnorosul să se trezească ziua, atunci mâna *luna* ca să bată soarele pentrucă să intârziat, crezând în buimăceala lui că nu e ziua, ci noapte... Si atunci se naște *întunecime de soare*.

Arătătorul, în deosebi de ceilalți trei pești uriași are un ghimpe și pe cap, lung de șase prăjini, cu care arată *soarelui* dincotro să plece și încotro să meargă.

Hrănidu-se cu lut și stâmpărându-și setea cu apa ce se strecoară prin pământ, când vom avea *secetă* se va înțelege că acei pești au supt prea multă apă.

Incepătorul și Somnorosul suflă pe câte-o nare foc iar pe cealaltă ghiață aducând zădufurile sau frigurile cele mari; din când în când își schimbă locul.

Sfârșitul lumii va fi legat de moartea acestor pești. Despre unul se zice chiar că a pierit când cu *potopul*, sau altădată; alții spun că Asculțătorului i s-ar fi rupt de greutatea pământului o jumătate de trup și că din săngele ce-a curs, Dumnezeu a făcut *Marea Roșie* iar din ghimpii de pe spate, câteva siruri de munți¹⁾.

Prin Bucovina, alături de pește întâlnim și *mărul roș*; acesta se razemă pe pește: «Mărul cela zice că are mere, dar cine le poate căpăta. Nimici pe lume nu e în stare să străbată acolo. Zice că, câte ape sunt pe lume, și curg, toate curg dela asfințit spre răsărit, toate, deacolo, de sub mărul cela pornesc, se împrăștie pe lume, și iar înapoi acolo se întorc. Marea aceea, unde-i mărul, se chiamă *Marea Neagră*»²⁾.

Tot prin Bucovina întâlnim și următoarea credință, după care însuș peștii sunt cei ce rod stâlpii pământului, lucru care, după cum am văzut, cercă să-l facă Necuratul:

Peștii, — din ce pricină, nu se arată, — «au ros unul din cei patru stâlpî; de aceea, zic o sumă de oameni, că pământul nu stă pe patru, ci numai pe trei stâlpî. Când a picat stâlpul acela, atunci s'a prăbușit o bucată de pământ în apă și de atunci s'a făcut în partea aceea o mare foarte mare, care stă și astăzi... Când mânâncă oamenii de fruct în zilele de post, atunci peștii pământului se supără pe dânsii și de aceea se apucă ei și'n timpul de față de ros stâlpii pământului, dându-le prin

¹⁾ S. Fl. Marian, *Peștii pământului* în *Junimea literară*, III (1906), p. 67—70.

²⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 1002.

aceasta de cunoscut că posturile sunt rânduite de Dumnezeu, ca ei să le postească, nu însă să se înfrunte sau chiar să mănânce de fruct în decursul lor. Iar când prind peștii a roade la stâlpii pământului, atunci pământul se cutremură și se mișcă. Însă el nu se mișcă, nici nu se sdruncină pretutindeni, ci numai în acea parte unde stă pe stâlpi, adică la munte.

O sumă de oameni însă cred și spun că fiind lumea de un timp încoace foarte stricată și păcătoasă, mânând de fruct nu numai Miercurea și Vinerea de peste an, ci mai peste tot anul, de aceea și peștii pământului au mai ros încă doi stâlpi, și acum stă pământul numai pe un stâlp, pentru că cei mai mulți oameni postesc numai *postul cel mare*. Iar când nu vor mai posti nici acest post, atunci are să se piardă lumea»¹⁾.

In sfârșit, cel din urmă lucru ce se mai poate pomeni este următorul: După cum cerul pe care lumea pământului nostru îl vede, nu-i altceva decât partea de dedesubt a altui pământ prin care se strecoară ploaia, ca laptele printr-o sătișcă, tot astfel, după alte credință, față de dedesubt a pământului nostru este tot un cer, — unul din cele șapte sau nouă ceruri, care, cu marginile sale, se razemă pe față altui pământ, ne mai având, prin urmare, nevoie de nici un fel de alt sprijin²⁾.

Acest soiu de credință o întâlnim și la Ruși³⁾.

VII. CUTREMURUL

*Cutremurul*⁴⁾ *cutremuratul* sau *tremuratul* pământului se datorează mai multor împrejurări.

Întâia trebuie căutată dedesubt, unde-i temelia; de câte ori această temelie își va pierde ceva din statornicia sa, de atâtea ori pământul se va *cutremură*, *va tremură* sau *se va clăti*⁵⁾, se va *hăntăni*⁶⁾.

La sprijinul lumei noastre am pomenit *Diavolul*; deci, când Diavolul, pe coarnele căruia stă pământul, va obosi stând culcat pe o parte și se va întoarce pe cealaltă, pământul se va clăti⁷⁾.

Pământul mai tremură și când *Iuda Iscariotul* sau *Iuda pământului* îi roade furcile⁸⁾; aceasta, cum am văzut, ține până când Diavolul

¹⁾ *Vieața literară*, I, no. 7.

²⁾ Pamfile, *Văzduhul*, p. 95.

³⁾ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 205.

⁴⁾ D. Cantemir, *Descrierea Moldovii*, Buc., 1909, p. 33: Cutremurile sunt rare în Moldova.

⁵⁾ Un interesant articol intitulat: «Les tremblements de la terre» publicat în *Revue des traditions populaires*, II, pp. 97—105 însără o mulțime de credință ale popoarelor extraeuropeene privitoare la sprijinul pământului și prin urmare și la pricinile cutremurului. Pentru Europa nu întâlnim decât un uriaș cerb.

⁶⁾ Pamfile, *Sfârșitul lumii*, p. 18 și *Agricultura la Români*, p. 246.

⁷⁾ Candrea, Densușianu, Speranță, *Graful nostru*, I, p. 355.

⁸⁾ Ceausanu, op. cit., p. 8. — *Sezătoarea*, III, p. 99, cred. din jud. Vâlcea: «Pământul se cutremură când *Iuda* îsprăvește de ros câte o furcă de-ale pământului».

Sezătoarea XII, p. 154: Să nu lași căpisterea cu râsuri pe ea, că roade *Iuda* furca pământului.

este amăgit: atunci cutremurul contenește, și furca roasă crește la loc¹⁾.

Dacă Diavolul de sub pământ este cel ferecat de Dumnezeu, din timpul izgonirii îngerilor necurați din cer, se socotește acest «Necurat» ca pricină a cutremurului. La legarea prin vicleșug, «când [Diavolul] s'a scuturat odată și-a răcnit, *cerul și pământul s'au cutremurat*»²⁾. Dacă el ar face acest lucru și astăzi, pământul s'ar nimici de bună samă; norocul însă ne stă în faptul că acest Diavol nu-și cunoaște puterea. Alte credință, dimpotrivă, spun că acestui Diavol se datoresc cutremurile de astăzi. «In pământ stau Dracii îngropați de Dumnezeu, și când se bat în capete ca berbecii, pământul se hâțână!»³⁾.

Cine ar pune atunci urechia la pământ, — cu primejdie de a muri peste trei zile, — ar auzi pe acești diavoli strigând:

— I-auzi, măi, ce-i pe pământ! I-auzi!⁴⁾.

Vine apoi rândul animalelor pe care pământul se sprijină.

Macedo-români cred că pământul se cutremură când *boul* de sub dânsul își mișcă urechia⁵⁾; *Armenii* zic că pământul se cutremură când pe acel boul îl supără muștele⁶⁾. Dacă sunt *patru boi* cari sprijină pământul, acesta se va cutremura când boii își vor mișcă urechile⁷⁾.

Prin Bucovina se zice că pământul se cutremură atunci când *scorpia* legată cu lanț de stâlpul pământului, se scarpină de acest stâlp⁸⁾.

Prin alte părți, în loc de scorpie întâlnim *sgripturoaica*, care roade mereu stâlpii; când îi roade, pământul se clatină. Această sgripturoaică se hrănește cu mălaial și apa ce-i dau oamenii, și anume: *mălaial* este acela ce i se dă atunci când femeia, după ce a cernut, bate săta de capetele căpisterei ca să o scuture, iar *apa* e aceea pe care o varsă femeile la fântână, când toarnă întâi din găleată, ca să-și clătească coada⁹⁾.

Pe unde se crede că peștii susțin pământul, firește, tot ei vor primi și cutremurele: dacă se mișcă cu totul¹⁰⁾, dacă își mișcă coada¹¹⁾

¹⁾ *Ghilușul*, I, No. 1, p. 8.

²⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 30.

³⁾ Cred. Rom. din Tepu, jud. Tecuci.

⁴⁾ Cred. Rom. din jud. Vaslui.

⁵⁾ Cosmulei, *op. cit.*, p. 46.

⁶⁾ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 210.

⁷⁾ *Ibidem*, VIII, p. 285.

⁸⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141.

⁹⁾ Ceaușanu, *op. cit.*, p. 8.

¹⁰⁾ *Şezătoarea*, I, p. 232: «Pricina cutremurului de pământ nu e alta decât mișcarea peștilor ce tin pământul în spate».

¹¹⁾ *Ibidem*, II, p. 193: «Fiindcă pământul stă răzemăt pe coada a doi pești uriași, când aceștia mișcă coada, pământul se cutremură». — A. Gorovei, *Credință și Superstiții*, pp. 94 și 255: «Când peștii pe care stă pământul poartă cozile, el se cutremură». — Voronca, *op. cit.*, p. 141: «Când peștele clătină din coadă, atunci și pământul se cutremură. De ar vrea să se întoarcă, sau s'ar clătină mai tare, și pe noi ne-ar prăpădi». — *Ibidem*, p. 957: «Pământul stă pe patru stâlpi, pe un pește adormit. În colindă se spune:

Când peștele se trezește

«Și pământul se clătește».

ori dacă din pricina ostenelii se întorc pe cealaltă parte¹⁾. Aceasta se întâmplă fie că pământul stă numai pe pești, fie că aceștia se mai ajută și de stâlpi sau trestii²⁾.

Asemeni credinții întâlnim și la *Ruși*³⁾.

După acestea vin socotințile cari pun cutremurul în sama Atot-puternicului. Dumnezeu, văzând răutatea și fărădelegile lumii, se uită cu mânie spre noi, spre pământ, și acesta, de spaimă, se cutremură, cum se cutremură și omul ce se știe greșitor în fața celui ce-l muștră. Dacă Dumnezeu se uită numai cu coada ochilor, pământul, — fiindcă «se vede că e păcătos, căci pe el se făptuesc tot felul de păcate și nelegiuri» — se cutremură nu aşă tare, căci «nu poate da pământul ochii cu Dumnezeu, fără să se tremure»⁴⁾. Dacă Dumnezeu ar privi pământul cu ochii întregi, — cu amândoi ochii. — de bună samă că pământul s'ar cutremură mai înfricoșat și-ar sta să se sfârâme sau să se prăpădească lumea⁵⁾.

Alteori Dumnezeu pune un picior pe o parte de pământ, pe margine, și alt picior pe cealaltă margine a pământului, și *se dăinătie*, se leagănă, când pe un picior, când pe celalalt; atunci pământul se cutremură, *se sglăcină* încolo și încoaace, ca lumea să se înfricoșeze și să se întoarcă la căile cele de traiu curat⁶⁾.

Se înțelege, la toate popoarele vom întâlni asemeni credință. Evreii — scrie Sf. Scriptură, — spun că Iehova «sguduie pământul din locul său, de se cutremură *stâlpii săi*»⁷⁾.

Urmează apoi pricinile felurite:

După unele credință, pământul se cutremură atunci când se bat strigele cu limbile melitilor și melițoaielor, pe cari femeile le lasă pe afară în nopțile de către Filip și Andreiu de iarnă⁸⁾.

¹⁾ Cred. Rom. din Tepu, jud. Tecuci.

²⁾ Ion Creangă, III, p. 303: «Pământul se cutremură pentru că șade pe patru pești mari, străni, și peștiș sed pe patru trestii și mai mari; când dau pești din coadă, trestile se cutremură, și cu dânsenele se cutremură și pământul nostru». — Voronca, *op. cit.*, p. 955.

³⁾ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 209.

⁴⁾ I. Otescu, *Credințile țăranului român despre cer și stele*, p. 52.

⁵⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141: «Când se cutremură pământul, se uită Dumnezeu din cer pe pământ; se uită supărăt de cele ce vede, dar numai oleacă deschide ochii, că dacă i-ar deschide mai tare, s'ar prăpădi lumea». — *Ghilușul*, I, 1, p. 8: «Când se cutremură pământul, se uită Dumnezeu cu un ochiu, că dacă s'ar uită cu amândoi, s'ar cufunda de frică». — Gorovei, *op. cit.*, pp. 94, 255 și 256. — *Şezătoarea*, III, p. 99: «Se mai cutremură când se uită Dumnezeu pe pământ. Când se cutremură ușor și puțin, atunci Dumnezeu se uită cu un sfert de ochiu la el; când se uită cu o jumătate de ochiu, se cutremură mai tare și mai mult. Dacă s'ar uită cu un ochiu, s'ar cutremură tare de tot, s'ar dărâmă casele, ar prăpădi lumea». — *Ibidem*, II, p. 193: «Când Dumnezeu vede că răutatea oamenilor este din ce în ce, se uită cu mânie asupra pământului, și atunci pământul de frică se cutremură».

⁶⁾ Cred. Rom. din jud. Gorj.

⁷⁾ Iov, IX, 6. — *Invățăturile lui Neagoe*, ed. 1910, Vălenii de munte, p. 167: «... și când te împunseră (Hristoase) cu sulita prin coaste fără de milă, atuncea... pământul din temelie se cutremură».

⁸⁾ Gorovei, *op. cit.*, p. 256.

Prin jud. Vâlcea se crede că «pământul se cutremură și când nechiază calul lui *Alexandru Machedon*, Ducipalul care a băut apă vie și nu are moarte. El trăește prin ostroavele pustiilor de mări, și când îi vine dor de stăpânul lui, nechiază de se cutremură pământul»¹⁾.

In sfârșit, alte pricini ale cutremurului vin din însăși partea pământului. Când pământul, ca ființă vie, nu mai poate suferi păcatele oamenilor, se scutură, ca și cum ar căuta să-și lepede o greutate ce apasă asupra sa; și atunci noi simțim cutremurul²⁾.

Alteori, ca oricare vietăți, îi vin clipele de slăbiciune, cum se întâmplă de pildă în anii când rodește mult; atunci tremură cum tremură omul ostenit, iar oamenii simt în clipele acelea cutremurul³⁾.

Când pământul se cutremură, — și atunci să se știe că se cutremură marea, pământul și cerul strâns legate între dânsele⁴⁾; — dacă ar pune cineva urechia la pământ, ar auzi vorbind oamenii pe cealaltă lume, vitele răgând și clopoțele trăgând⁵⁾.

Celui pe care îl apucă cutremurul cu apa cu care s'a spălat, nevărsată, îi va tremură capul toată viața⁶⁾.

In timpul cutremurului, e firesc ca lumea să fie cuprinsă de groază: «Spaima ce ne cuprindă, — zice Humboldt, — în momentul cutremurului de pământ este profundă: ceeace ne însăpîmântă nu este numai amintirea marilor pustiiri ce au produs, nici icoana catastrofelor a căror memorie le-a păstrat istoria și pe care imaginea noastră ne-o pune înaintea ochilor; ceeace ne cuprinde este că pierdem încrederea înăscută în noi despre stabilitatea solului. Din copilărie eram deprinși cu contrastul mobilității apei și cu imobilațunea pământului; toate probele simțurilor ne întărise linștea noastră. Tremură solul! Acest moment este destul pentru ca să se sfărâme experiența vieții întregi. Se poate cineva depărtă de un vulcan, poate să se ferească de un curent de lavă, dar când pământul tremură, unde să fugi? Pretutindeni crezi că umbli pe un cuptor de distrucție; atunci fiecare sgomot, fiecare adiere de vânt excită atențunea. Se teme cineva mai cu seamă de pământul pe care calcă!»⁷⁾.

Despre această stare sufletească vor putea mărturisi toți cei ce vor simți cutremurile, după cum mărturisesc și cei ce le-au simțit.

Mijloc de scăpare, de adăpost, nu este, decât pentru cei ce pot simți de mai înainte apropierea lor, — căci unii au vedenii prevestitoare: «Cutremurul de pământ e însotit totdeauna de diferite fantome cari fug cu iuțeala fulgerului. Unii spun că în timpul cutremurilor de pă-

¹⁾ *Sezătoarea*. III, p. 99.

²⁾ Gorovei, *op. cit.*, p. 94.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141.

⁴⁾ Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, p. 6.

⁵⁾ Gorovei, *op. cit.*, p. 256.

⁶⁾ *Ibidem*, p. 51.

⁷⁾ Gr. Ștefănescu, *Cutremurele de pământ în România*, București 1901, p. 1.

mânt văd fugind *cai* cu ochii cât talgerile, că *vitele* fug prin păduri, că *câni* urlă a pustiu, iar alții că în *vântoasa* care mai totdeauna însotesc cutremurul, mai ales noaptea, circulă duhurile necurate, cari voiesc a se ascunde de mânia dumnezească¹⁾.

Dacă pe oameni și însămânță nenorocirile aduse de cutremure, tot astfel și însămânță și întâmplările rele cari vor veni, căci cutremurul a fost totdeauna socotit ca o *prevestire a răului*.

Un vechiu manuscript zice: «Măcar că firești lucruri sint aceaste cutremure, cînd să prilejesc, iar să poate zice că *arătare și seamne reale* sint *cutremurile viitoarelor vremi*, precum și atuncia au arătat acel cutremur multă vîrsare de sînge și prada turcilor pre săracă Moldova, pre alte părți creștinești, precum vom arăta la locul său, pre rând»²⁾.

Și alte mărturii în următoarele însemnări:

«Anul 1829, Martie 30, Sâmbătă în diseară, de zece ceasuri, s'au cutremurat pământul, aşa, de mijloc³⁾; ce se va întâmplă, nu știm; dar aceasta am însemnat⁴⁾;

«Insămnare, ca să-s știe: 1827; și s'au cutremurat în noaptea Nașterii lui Hs... Apoi nu știu ce-o fi: ori bine, ori rău⁵⁾.

După credințele poporului, prevestirile de rău ale cutremurilor sunt: *războiul*⁶⁾, *boalele: ciupile, holericile* și alte multe *răutăți*⁷⁾, cum mai poate fi *foametea sau seceta*⁸⁾.

Nenorocirile, firește, vor fi cu atâtă mai mari, cu cât cutremurul va fi mai groaznic sau cu cât cutremurele vor veni mai multe unele după altele. Astfel de mare nenorocire este, mai întâi *războiul*⁹⁾ și apoi *sfârșitul lumii*¹⁰⁾.

Întâlnim totuș și credință cari ne spun că uneori cutremurile pot prevăsi și lucrurile bune. O însemnare de mai sus zice: «Apoi nu știu

¹⁾ *Sezătoarea*, II, p. 193.

²⁾ Iorga, *Studii și Documente*, III, p. 41; urmează: «Principala cauză a cutremurului din ce se face? Pământul se cutremură de multă umezeală. De vreă să știi deplin, cetește la bogovlie, ca vei află».

³⁾ *Potrivit*, ca târie.

⁴⁾ Stefănescu, *op. cit.*, p. 25.

⁵⁾ Ceașanu, *op. cit.*, p. 15.

⁶⁾ *Calendarul Revistei „Ion Creangă” pe anul 1914*, p. 38: «Cine nu-și aduce aminte de cutremurul din ziua de Sâmbătă, 1 Iunie, când foarte mulți preziceau, făcând poate și prinsori, că vom avea neapărat în acel an (1913) războiu».

⁷⁾ *Sezătoarea*, III, p. 99. — Cf. și *Revue des traditions populaires*, II, p. 103: «Intâmplări groaznice». — În pomelnicul *Bisericii târgului din Târgoviște*, se cetește pe p. 7: «Pomenesc Do[al]mene sufletele căroră... de cutremurul pământului sau prăpădit».

⁸⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, p. 14. — Pamfile, *Văzduhul*, p. 124.

⁹⁾ *Sezătoarea*, III, p. 99.

¹⁰⁾ *Ibidem*. — *Ibidem*, II, p. 27. — Mateiu, XXIV, 5—6: «Căci mulți vor veni pe numele meu zicând: Eu sunt Hristosul! Si pe mulți vor amăgi. Si voi veți auzi războiul și stiri de războiul. Luate sămănu, nu vă spământați, căci trebuie să fie toate, dar nu este încă sfârșitul. Căci se va ridică neam peste neam, și împărătie peste împărătie, și vor fi foame și cutremure pe alocurea. Dar toate acestea vor fi început de dureri».

ce-o fi: *ori bine, ori rău*. Intre cutremurile cari prevestesc binele se pun cele ce se întâmplă după masă, când vestesc *bielșugul*, — «sunt oamenii sătui atunci», rămânând ca cele întâmpilate înainte de masă, când omul e *flămând*, să prevestească *seceta, lipsa*. După alte credință bielșugul a toate este prezis de cutremurul ce se întâmplă noaptea, rămânând ca cel de zi să prevestească *sărăcia și foamea*¹⁾.

Acestea le vom pune pe sama *sismologhionului căturăresc*²⁾.

Ce poate face lumea ca să fie scutită de cutremur? Răspunsurile le aflăm în rândurile de mai sus:

Să păzească cele patru *posturi* hotărîte de Dumnezeu,

Să nu păcătuească în aşă chip, încât să atragă privirea de urgie a lui Dumnezeu;

Să nu lase limbile de *melită și melitoaie* pe afară, în noaptea de Andrei și Filip;

Să nu mai bată săta de căpistere, că s'o scuture de făină, și să nu-și mai clătească donița cu apă la fântână.

«Când te lai seara, să nu lași mult în casă *lăutoarea*, că se poate să se cutremure pământul și-atunci și tie îți va tremura capul cât vei trăi»³⁾.

VIII. BLAJINI

*Blajinii*⁴⁾, *Blăjinii*, *Blăjanii*, *Rohmanii*⁵⁾, *Rocmanii*, *Răgmanii* sau *Rugmanii*, după credințele poporului român sunt un soiu de oameni cari trăesc în afară de lumea noastră. Această lume, după unii, este dincolo de față pământului nostru, de care se desparte printr'o apă mare, iar după alții, — cei mai mulți, — lumea lor este sub pământul nostru.

Firește, dacă se va spune că trăesc dincolo de lumea noastră cea împrejmuită de apă, se va arăta că acel loc este «lângă apele cele mari în cari se varsă toate râurile, pâraiele și pârăiașele», sau, «pe lumea asta, la capătul pământului, [unde] este aşă un loc de o parte», sau, «o puștițate foarte mare, pe tărmul mării», «în ostroavele mării», cari locuri pot fi «tocmai acolo, de unde-s Jidani, la Ierusalim, dar mai încocace de ei».

«Rohmanii zice că trăiau printre ai noștri, și tare îi chinuiau. Moisi i-a luat pe oameni și a deschis marea și au trecut. Când au vrut să treacă

¹⁾ Cred. Rom. din Tețu, jud. Tecuci.

²⁾ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 210. Prin Caucaz se crede că cutremurile prevestesc belșug în grâne. Credința aceasta o întâlnim și în Bucovina întreagă (Ion Creangă, III, 43).

³⁾ Ion Creangă, III, p. 44.

⁴⁾ *Dicționarul limbii române*, I, I, p. 573: «*Blajinii* s. m. plur. antic. (Mit. pop.)... Din paleosl. blazeni «fericit». (Figură mitologică, intrată în limbă, împreună cu numele, prin cărti poporane traduse din slavonește, și apropiată prin etim. pop., de *blajin*), — adjectiv care însemnează *bun la înțumă, răbdător, pașnic*, și a.

⁵⁾ Marian, *Sărbătorile la Români*, III, pp. 171—88.

Rohmanii, marea s'a închis și ei au rămas acolo. Ei stau în pământ, și în ziua de Paștile lor, de ai pune urechea la prag, ai auzi cum strigă și se bucură că-s Paștile, — dară ai rămâne surd pe toată viață¹⁾.

Unii spun că Rohmanii sunt robiți de niște păgâni cari «nu-i lasă să se înfrunte până ce nu capătă dela ceilalți creștini cu ce se înfruntă», sau sună închiși în niște cetăți pe ale căror ferești, văd, la Paști, pluitind pe mare cojile de ouă ce vin dela noi, aflând astfel când este sărbătoarea învierii Domnului. Poarta *raiului* este aproape de dânsii²⁾.

Dacă sunt socotiti ca slobozi, Blajinii n'au casă, ci trăesc la umbra pomilor.

După alte credință, ei trăiesc cu totul în apă, ieșind deasupra numai când este frumos, când este lună; atunci vorbesc.

«Când e lună, să nu zici: «ce bine se vede», că te blastămă Rohmanii. Ei zic:

— Să tăi se vadă tie aşă, cum ni se vede nouă, și nouă cum tăi se vede tie! — căci lor, numai dela lună li se vede³⁾.

Până la dânsii a ajuns odată cineva:

«Niște Moldoveni s'au dus pe mare. La câteva zile li s'a întâmplat un năcaz: li s'a spart corabia și s'au înnechat cu toții căti erau în corabie. Numai unul a fost tare învățat cu apa, și a scăpat la un munte, care trage corabia în curmezișul apei, ca acul cel otrăvit⁴⁾. Si-a ieșit într'un ostrov, și s'a băgat în altă corabie, și-a mers la Blajini.

Omul a fost tare înțelept.

Când l-a văzut un Blajin, l-a cunoscut:

- Tu, măi, ești om din Moldova?
- Din Moldova.
- Am nevoie de-un argat!
- Oiu fi și argat, că de unde-s eu, nici cu gândul nu pot să mă duc pe-acolo!

S'a pus la plivit.

Blajinul avea o moară. Seara se duceau la moară. Acolo erau Blajini mai mulți. Si-i dă Moldovanul:

— Ce ședeti? Faceți lumină!

Blajinul ieă un opaiș mare, ieă apă dela roată, face un șterț (fitil), l-a pus în apă, și-a ars toată noaptea. Moldovanul s'a 'ncrăncinat de treaba asta și toată noaptea a gândit la puterea cea mare care o au Blajinii.

- Par că n'ai dormit! — îl întrebă dimineața stăpânul său.
- Stăpâne, te slujesc un an, doi și trei; să mă înveți să ardă și la mine apa!
- Te-oiu învăță să ardă și 'n palmă. Dar, degeaba nu pot; să mă slujești.

¹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 352.

²⁾ Ion Creangă, II, p. 269; alte amănunte, *Ibidem*, pp. 67 și 268—70.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 350; alte amănunte *Ibidem*, pp. 338, 349—52, 1001 și 1294.

⁴⁾ «Magnetul».

S'au tocmit.

Blajinul i-a hotărît Moldovanului:

— *Să nu te uiți în sus!*

La trei ani, Moldovanul a luat cu opaițul apă, și a ars.

La patru ani, Blajinul a trimis pe argat să vadă de-i copt grâul. Si era copt. S'a dus la secerat Blajinul, s'a dat pe-o lature, și omul, pe cealaltă lature. Pe mijloc era hat. Si-au lucrat până ce-a trecut de-amiază.

Numai ce-a ieșit un nour din sus. Moldovanul și-a aruncat ochii către cer; și l-a zărit Blajinul.

— De-amă te-ai spurcat în apă; nu mai arde apa!

S'a scărbit Moldovanul; acolo și-a făcut viața, la Blajini¹⁾.

După unele spuse, Blajinii se trag din semîntia lui *Sift*, feieroul lui Adam; după altele, se zice că se trag din copiii care mor îndată după naștere.

Alte credință asează lumea Blajinilor sub lumea noastră; acolo au sate și orașe, ca și la noi, dar pe-acolo e mai cald ca la noi.

Inaintea oamenilor cari alcătuesc lumea noastră de astăzi, această față a pământului a fost locuită de Blajini, dar Dumnezeu, din mai multe pricini, a întors pământul, astfel că lumea Blajinilor a ajuns desubt, iar față dedesupra a pământului s'a ridicat deasupra, și pe aceasta trăim noi. Deatunci Blajinii trăesc acolo²⁾.

Alte povestiri spun că Blajinii, cu un împărat al lor anume Constantin, au fost osândiți de Dumnezeu să-i înghiță pământul, pentru necredință lor³⁾.

Blajinii sunt oameni de statură foarte măruntă, putându-se sătura doisprezece dintr-înșii, dintr'un ou. Au cap de soarece și trup de om⁴⁾.

Sunt «oameni buni, sfinții»⁵⁾, «creștini ca și noi». «O duc tot într'un post un an de zile», până când află că le-a sosit Paștile; «postesc tot anul pentru noi», rugându-se necurmat ca să ferească Dumnezeu lumea noastră de primejdie⁶⁾. «Ei se roagă la Dumnezeu, dar nu cer nimic. Dumnezeu, cum le va da, aşă primesc, căci Dumnezeu știe ce

¹⁾ Ion Creangă, II, pp. 268—9.

²⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 173—4.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 251.

⁴⁾ Ibidem, p. 29: «Săi sub noi e lume ca și la noi, numai oamenii deacolo sunt cu capul de soarece, dar cu trupul de om. De Paști, când aruncăm noi găocile pe pârâu, ele merg până în fundul mării, și se duc la dânsii pe acolo, pe unde se scurg toate apele. Până la dânsii *oudle* se fac întregi, și doisprezece se înfruptă dintr'un ou. Atunci sunt Paștile lor».

⁵⁾ «Ei sunt cei mai buni oameni: ei sunt sfinții». «Rohmanii sunt aşă de buni la Dumnezeu, că Dumnezeu pentru dânsii ne ține. Ei trăesc pe apă, și nu se scufundă».

⁶⁾ Șezătoarea, II, pp. 28—9: «Blajinii sunt un soiu de oameni cari trăesc pe lângă apa Sâmbetei, la marginea pământului, ascunși de lumea noastră, ascunși de minciunoasa viață ce-o ducem noi. Cum vor fi ei: naști ori mici, proști ori cuminti, deștepti ori nu, nu se știe; se spune că-s oameni supuși, ascuțători, plecați într Domnul, religioși și buni la inimă. De le-ai zice orice, nu se supără. Ei postesc mult».

face și pentru ce». Sudalma lor este aceasta: «Du-te la Domnul și vino la Domnul!»

Fiind «călugării cei mai sfinti», ei nu cunosc femeile, și nicăi lume de-a noastră. După alte spuse însă, Rohmanii cei frumoși trăesc deoară de ceata *Rohmănițelor*¹⁾; cu dânsene se întâlnesc numai odată pe an, câteva zile, — trei, după unii, — dela Paștile lor înainte, când se însoără și se mărită. După alte spuse, această întâlnire durează două sau sease săptămâni²⁾, iar după alții tîne dela Joia mare, până la Ispas.

Postul cel mare al Blajinilor începe odată cu al nostru, însă ei îl prelungesc până la *Paștile Blajinilor*, care este deobiceiu în ziua de *Duminica Tomii*. După alte spuse însă, postul Blajinilor durează nouă săptămâni, sau zece săptămâni. Firește acesta este «post mare», aspru, spre deosebire de postul necurmat al acestui soiu de oameni.

Neștiind când trebuie să serbeze Paștile, Rohmanii așteaptă să le facem noi vestire, aruncând în Sâmbăta Paștilor, pe-o apă curgătoare, toate cojile strânse dela *ouăle* folosite la înroșit și la pasă. Aceste ouă, mergând pe apa curgătoare în tot decursul săptămânii luminate, din râu în râu, ajung la Blajini, pe apa Sâmbetei și astfel află și aceștia că au sosit Paștile³⁾ și zic:

— Iată au venit acum Paștile lacomilor!

Din ceeace mai găsesc pe ouă, cari nu trebuie scurse cu totul, — din *bănuțul* oului, — se înfruptă și dânsii, lăsând de o parte pentru puțin acele spice de grâu duse acolo din lumea noastră de păsări, — unii spun de ciori; — cari le sunt singura hrănă de peste an⁴⁾.

După unele credință, oul care călătorește o săptămână, se întregește până acolo, aşă că dintr'unul se pot sătură 12 Blajini. Alteori se învoesc și câte șeaptesprezece Blajini la un ou.

Uneori se pare că mergerea găoilor de ouă precum și folosirea ouălor la Paștile Rohmanilor, este numai închipuită: «Găocile, deși le arunci pe părâu, dar stau cine știe cât acolo. Rohmanii până la trei zile își iau ce-i a lor și apoi se poate luă pelicioara din fundul găoacii, și e tare bună de afumat de *spăriet*; dar nu poate luă orișicine, ci numai o copilă ce n'a atins încă pubertatea, sau o bătrână iertată». (Voronca, op. cit. p. 350).

¹⁾ Prin Bucovina, pe alocuri, despre o fată frumoasă se spune că *pare o Rohmăniță*.

²⁾ Ion Creangă, II, p. 269: «Sunt două săptămâni pe an; atunci Blajinii însoără și mărită. Fetele trec la femeie și băietanii la bărbați. Intr'acele două se întâlnesc bărbații cu femeile; încolo, la anul».

³⁾ Ion Creangă, II, p. 270: «Blajinii o duc într'un post un an de zile, până ce ajung și pe la dânsii găocile de ouă albe, care-i bine să se arunce pe apă când facem pasă». *Serătoarea*, II, p. 29: Blajinii «nu știu când sunt Paștile, decât numai dacă văd coji de ouă, lucru ce face pe gospodinile române ca la Paști, cojile de ouă să le svârle pe ape curgătoare. Când ei văd cojile, știu că creștinii au avut Paști și încep a le sărbă și ei». — Voronca, op. cit., p. 348: «Pentru Blajini se dau și găoacile de ouă ce se pun în pasă pe părâu, căci ei numai pe atâta cunosc când sunt Paștile lor». *Ibidem*, p. 349: Blajinii «numai odată pe an se înfruptă cu aceea ce rămâne din găoacile dela noi, când coacem de Paști; de aceea e tare păcat să scurgi ouăle».

⁴⁾ Voronca, op. cit., p. 350.

In cinstea Rohmanilor, prin Moldova, Basarabia, Bucovina și o parte din Transilvania și Maramureș, se serbează *Paștile Blajinilor*, despre cari se spune că sunt tot atât de *mari* ca și Paștile creștinești. Ele cad Joi, în săptămâna luminată, sau de *Duminica Tomii*, ținând până Marti, sau, după alte credinți, Luni¹⁾, a doua zi după *Duminica Tomii*. Numai rare credinți așeză Paștile Blajinilor la 2 sau 3²⁾ săptămâni după Paștile creștinilor, sau chiar și în Miercurea din a patra săptămâna de după Paști³⁾.

Femeile postesc în această zi⁴⁾; altele serbează Paștile la câmp⁵⁾, la luncă, cu mâncare, băutură și lăutari; atunci, din fărmăturile de mâncare, precum și din picăturile de băutură ce cad, se satură cei ce au murit de moarte năprasnică, prin urmare, cei ce au rămas fără soroacele de pomenire.

Mai demult, în preajma Botoșanilor, creștinii — fete și feciori —, «Luni după Duminica Tomii începeau iar vizitele cu pască, dela părinți, și sfârșiau în aceeași zi la fata popii. Fetele și feciorii luau pască și ouă și mergeau cu muzică să facă petrecere pe malul iazului Drăcășani. Dupăce mâncau, aruncau pască, găoace de ouă, șipuri cu băutură, păhăruțe și tot ce rămânea în iaz, ca să meargă la Blajini. Mai jucau ceva și apoi mergeau pe acasă și se chemă că s'a petrecut și Paștile Blajinilor»⁶⁾.

Prin jud. Tecuci și Tutova, Paștele Blajinilor este zi de praznic pentru cei răposați. Între vecini, neamuri și sărmani, se dă de pomană cozonaci, pască și ouă păstrate dela Paști, iar la țintirim se duce *colivă* din aceleași bucate, făcându-se *ictemie* la morminte.

Prin Transilvania se spune că Rugmanii, după cum află ziua Paștilor, tot astfel și pe cea a *Crăciunului*; atunci însă creștinii trebuie să le arunce coji de nucă⁷⁾, de bună samă că dela nucile pe care copiii le dobândesc umblând cu colindatul prin sat, sau dela nucile pe care gospodinele le strică spre a pune miezul lor în turtele ajunului.

¹⁾ Ibidem, p. 348: «Luni, a doua zi de Duminica Tomii, se serbează în Botoșani, ca și în satele de pe lângă Suceava, Paștile Blajinilor,— adică se serbau mai dinainte... da luni dimineața ouă roșii de-a dura pe iarbă, la copii, pentru Blajini, că erau tare blajini și buni, săracii; și se chemă că le trimită ouăle lor».

²⁾ Ibidem, p. 338: «Ziua soarele merge pe aici, pe cer, de luminează, da noaptea pe ceea lume, acolo unde-s Rohmanii. Acolo aşă-s de departe, că trei săptămâni după Paștile noastre merg găoacele de ouă ce le aruncăm noi dela pască, până ajung acolo, și atunci fac și ei Paștile. Zice că oul până acolo se face întreg și 12 se înfraptă dintr'un ou».

³⁾ Ibidem, p. 348: «In Bucovina de sus, Blajinii se numesc Rohmani iar Paștile lor se țin Miercuri, în a patra săptămână după Paști, cum s'ar spune la *miezul-păreței* celor patruzeci de zile până la Ispas, în aceeași zi când în Moldova se țin *Rusaliile*, de vânt».

⁴⁾ Sezătoarea, II, p. 29.

⁵⁾ Voronca, op. cit., p. 348: «Cine vrea să serbeze Paștile Blajinilor, merge la câmp, și mânâncă pască și ouă, pe iarbă verde, și ei tare se bucură că serbează ziua lor».

⁶⁾ Voronca, op. cit., p. 348.

⁷⁾ Marian, Sărbătorile la Români, III, p. 182.

La sfârșitul lumii, «Dumnezeu va aduce pe lume iar pe Blajini, pe oamenii cei cuviosi și plăcuți lui Dumnezeu, cari nouă băteau mălaiu într'un cuptor».

In sfârșit, mai trebuie să pomenim și următorul lucru: după cum poporul crede că sunt mai multe ceruri, unul deasupra celuilalt¹), tot astfel zice că sunt și mai multe pământuri unul deasupra altuia. Astfel sub pământul Rohmanilor este un alt pământ pe care îl locuește un soiu de oameni numit *Dușmanii*, și sub lumea Dușmanilor un alt neam de oameni ce au «capul de porc, pântecele mare și sunt îmbrăcați ca Domnii»².

Iar încolo, ce va mai fi, numai Dumnezeu știe!

IX. SFÂRȘITUL PĂMÂNTULUI

Am arătat în altă parte credințele poporului român legate de viitorul sfârșit al lumii, ceeace însemnează sfârșitul omenirii și al pământului pe care omenirea îl locuește³). Credințele privitoare numai la pierirea pământului, vor fi, se înțelege, mai puține.

Oamenii, ticăloșindu-se tot mai mult, și Dumnezeu se va mânia tot mai mult, până când, împlinind pământul un veleat de două mii și *ceva* de ani, — «nu se știe cât: un an, doi, zece sau o sută peste două mii», — veleat hotărît după rugăciunea *Sfântului Petru*, a *Maicii Domnului*, care nu se 'ndură pentru copiii mai mici de șapte ani, sau a *Îngerilor noștri păzitori*⁴) — va nimici pământul. Aceste două mii de ani și ceva, se socotesc dela nașterea lui Isus Hristos.

*Bătălia din urmă*⁵), seceta și foametea⁶), firește, nu-i pot aduce pământului nici o primejdie. Rămâne *focul*⁷), care va arde numai față pământului spre a-l curățî de oamenii și de spurcăciunile omenești ascunse în pământ⁸) și această arsură va străbate pământul de nouă arșini, de 9 coți, de 7 sau de 12 stânjeni.

Acest foc va fi vărsat cu o ploaie de foc, din cer; el va veni, după socotințile unora, în luna lui *Fevruarie*. Alții spun că se va îscă din sângele sfintilor cu trupurile vii în cer: *Enoh, Ilie și Mină*, pe cari îi va ucide *Antihărț*, «ca să iea și dânsii moarte», sau numai din sângele Sfântului Ilie, ucis de *Antihărț* sau *Jidovi*. Pealocuri se spune că focul va purcede din sângele unui *bou hrănît de Jidovi*, și tot astfel din sâ-

¹) Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, p. 7.

²) Voronca, *op. cit.*, p. 29.

³) *Sfârșitul lumii*, Bârlad, 1911, 76 pp.

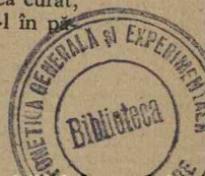
⁴) *Ibidem*, pp. 29—32.

⁵) *Ibidem*, pp. 35—6.

⁶) *Ibidem*, pp. 39—51.

⁷) *Ibidem*, pp. 55—63.

⁸) Voronca, *op. cit.*, p. 157: Dumnezeu umblă pe pământ pe când eră încă curat, dar mai apoi, pierzând *fetele și femeile*, omorându-și rodul lor și ascunzându-l în pământ, Dumnezeu s'a suiat la cer.

gele *Sf. Mihail* ucis de Diavol, sau al lui *Avel*, cel ucis de Cain și anume atunci când hârdăul care se vede în lună laolaltă cu cei doi frați se va umple și se va vârsă, o picătură măcar, asupra pământului. Alții adaugă că focul va fi adus de 9 *balauri* din cer¹⁾, sau de un *curcubău* după ce va bea toată apa²⁾.

Neputând focul mistui pământul, care va slujî ca lăcaș unei alte lumi, rămâne *apa* care-l poate înnecă. Dintr'aceleași pricini, Dumnezeu va lăsa pe *Iuda* să roadă furcile pământului, și astfel podul picioarelor noastre, rămânând fără sprijin, se va cufunda pentru totdeauna în adâncul cel mare al apei³⁾. Tot astfel se va întâmplă și când peștii pe cari pământul se sprijină, se vor lăsa la fund⁴⁾.

Pentru «sfârșitul sfârșitului», Dumnezeu ne-a lăsat ca semne prevestitoare anul când vor fi *cutremurile* multe, unele după altele⁵⁾.

¹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 810.

²⁾ *Ibidem*, p. 868.

³⁾ Cred. Rom. din jud. Vâlcea.

⁴⁾ Cred. Rom. din Tepu, jud. Tecuci.

⁵⁾ *Şezătoarea*, II, p. 27. — M. Gaster, *Crestomatie română*, I, pp. 67—8 și 303. — Ion Creangă, IV, p. 193—4, dă «ceale 12 semne minunate înaintea venirii lui Hristos», din cari, al șaselea semn, în a șasea zi «va fi cutremuru mare peste toată lumea, căt să nu poată sta nici un om, nici dobitoc pre picioarele sale, și va cădea toate casele și zidurile și dealurile și tot locul cel înalt, și să fie toată lumea un cămpu».

Anexa I

S I S M O L O G H I O N U L

Prin traduceri din limba slavă ne-au venit o sumă de compozиtiuni de origine grecească — unele și deadreptul din grecește, — cari, trecând peste pricinile fenomenelor firești, au căutat să le pună în legătură cu viitorul care interesează, pentru oricine, mai mult ca trecutul și prezentul. Prin numeroase cопii, aceste «cărți» s-au răspândit în popor, au fost cetite cu lá-comie și-au înrăurit într'o măsură, — uneori mai mică, alteori covârșitoare, — credințele băstinașe ale poporului român.

Din aceste «cărți» prezicătoare, cele cari sunt în legătură cu subiectul acestei lucrări sunt:

Sismologhionul (*σεισμολόγιον*), care prezice viitorul după ziua și vremea din zi în care se întâmplă cutremurul. În literatura noastră veche, nu întâlnim aparte un astfel de manuscript sau o astfel de carte; de obicei el este cuprins și amestecat în

Gromovnicul (*Βροτολόγιον*), care prezice viitorul după vremea când tună. În acesta se cuprinde de obicei și

Molnianicul, cartea care prezice viitorul după fulger¹⁾.

In limba românească, un gromovnic s'a tipărit înainte de 1782; această ediție însă nu se cunoaște. Ediția următoare a apărut în București la 1795, o alta la 1817²⁾, care a fost urmată de altele, de sigur, tipărite tot cu mai puțină îngrijire.

Dintr'un manuscript din c. 1660—80, cunoaștem tipărit numai un fragment³⁾. D-l Artur Gorovei a tipărit nu demult un manuscript întreg nedatat⁴⁾. El se deosebește de textul din 1799 dela Academia Română, cuprins în manuscriptul No. 270, ff. 57—70 v⁰, cu o variantă, puțin mai neîngrijită ca scris, tot acolo, ff. 13 v⁰ — 20.

Acest text, din care d-l Gaster a publicat cu puțină grijă un fragment⁵⁾, îl dăm în cele ce urmează, subliniind părțile cari, deoparte, ar alcătui un *sismologhion*.

¹⁾ Cf. M. Gaster, *Literatură populară română*, București 1883, pp. 506 și urm.

²⁾ Bianu și Hodoș, *Bibliografia românească veche*, II, pp. 374—5. Titlul: «Gromovnic al lui Iraclie-împărat, carele au fost număătoriu de steale. Acum a doaoară tipărit la leat 1795».

³⁾ Gaster, *Crestomatie română*, I, p. 175, după Cipariu.

⁴⁾ *Sezătoarea*, XVII, pp. 1—8.

⁵⁾ *Lit. pop. rom.*, pp. 508—9.

«[f. 57:] Gromovnic al lui Iraclie înpăratu
carele au fost numărător pă stele. Are aceste semne și să începe dă la luna lui
Martie.

Martie:

1 2	Berbeciu	3 4	Vițelu
5 6	Geamănul	7 8	Racul
10 12	Leu	12 13	Fată
14 15 16	Scorpiia	17 18	Cumpăna
19 20 21	Vănătorul	22 23	Cornu dă capră
24 25	Udealu	26 27	Pește
28 29 30 31	Berbece		

Aprilie:

1 2	Vițelu	3 4	Geamăn
5 6	Racu	7 8	Leu
10 11	Fată	12 13	Cumpăna
14 15	Scorpie	16 17 18	Vănător
19 20 21	Cornu dă capră	22 23	Udealu
24 25	Pește	26 27	Berbece
28 29 30	Vițelu		

[57 v⁰:] Maiu:

1 2	Geamăn	3 4	Pește
5 6	Leu	7 8	Fată
10 11	Cumpăna	12 13	Scorpie
14 15 16	Vănătorul	17 18	Cornu dă capră
19 20 21	Udealu	22 23	Racul
24 25	Berbece	26 27	Vițelu
28 29 30 31	Geamănu		

Iunie¹⁾:

1 2	Racul	3 4	Leu
5 6	Fată	7 8	Cumpăna
9 10 11	Scorpie	12 13	Vănătoru
14 15 16	Cornu dă capră	17 18	Udealu
19 20 21	Pește	23 22	Pește ²⁾
24 25	Vițelu	26 27	Geamăn
28 29 30 31	Racu		

¹⁾ Are și ziua de 31 Iunie.

²⁾ Astfel scris.

Iulie:

1	2	Leu	3	4	Fată
5	6	Cumpăna	7	8	Scorpie
10	11	Vănătoru	12	13	Cornu dă capră
14	15	Udealu	17	18	Pește
19	20	Berbece	22	23	Vițelu
24	25	Geamăn	26	27	Racul
28	29	Leu			
30	31				

[58:] *Avgust*

1	2	Fată	3	4	Cumpăna
5	6	Scorpie	7	8	Vănător
10	11	Cornu dă capră	12	13	Udealu
14	15	Pește	17	18	Berbece
19	20	Vițelu	22	23	Geamăn
24	25	Racul	26	27	Leu
28	29	Fată			
30	31				

Septembrie:

1	2	Cumpăna	3	4	Scorpie
5	6	Vănător	7	8	Cornu dă capră
10	11	Udealu	12	13	Pește
14	15	Berbece	17	18	Vițelu
19	20	Geamăn	22	23	Racul
24	25	Leu	26	27	Fată
28	29	Cumpăna			
30	31				

Octombrie:

1	2	Scorpie	3	4	Vănător
5	6	Cornu dă capră	7	8	Udealu
10	11	Pește	12	13	Berbeciu
14	15	Vițelu	16	17	Greamăn
18	19	Racu	22	23	Leu ¹⁾
24	25	Fată	26	27	Cumpăna
28	29	Scorpie			
30	31				

[58 v⁰:] *Noemvrie:*

1	2	Vănător	3	4	Cornu dă capră
5	6	Udealu	7	8	Pește

¹⁾ In text: «29, 23 Leu».

10	11		Scorpie	12	13	Leu
15	14	16	Berbece ¹⁾	17	18	Vîțelu
19	20	21	Geamăń	22	23	Racul
24	25		Fată	26	27	Cumpănań
28	29	30	Văňător			

Dichemvor[ie]:

I	2		Cornu dă capră	3	4	Udealu
5	6		Pește	7	8	Berbece
10	11		Vîțelu	12	13	Geamăń
14	15	16	Racul	17	18	Leu
19	20	21	Fată	22	23	Cumpănań
24	25		Scorpie	26	27	Văňător
28	29	30	Cornu dă capră			

[59:] *Ghenarie*

I	2		Udealu	3	4	Pește
5	6		Berbece	7	8	Vîțelu
10	11		Geamăń	12	13	Racul
14	15	16	Leu	17	18	Fată
19	20	21	Cumpănań	22	23	Scorpie
24	25		Văňător	26	27	Cornu dă capră
28	30	31	Udealu			

Fevruarie:

I	2		Pește	3	4	Berbece
5	6		Vîțelu	7	8	Greamăń
10	11		Racu	12	13	Leu
14	15	16	Fată	17	18	Cumpănań
19	20	21	Scorpie	22	23	Văňător
24	25		Cornu dă capră	26	27	Udealu
28	29		Pește			

Sfărșitul zodiilor.

[59 v⁰:] *BERBECILE:*

Dă va tuna în număr[ul] Berbecilui dăspre răsărit, va fi robie și peire multă. Fiarăle pământului vor fi sătule și spre stricare mare. Războaiе și rane și gălciavă va fi. Păinea, poamele vor fi scumpe. Semănătura tăzie nu va peri. In prunci cei tineri va fi peire. Celor ce umblă pă mare va fi în-

¹⁾ Scris astfel.

necare. Iar dă va fi cutremur, între Domni va fi schimbare. Si foamete si războacie, si va fi greotate si nevoie între oameni. Si în bărbații cei tineri va fi peire. Iar fiind cutremur noaptea, va fi mare nevoie între oameni. Si boeri^[i] nu să vor pleca Domnului său si vor fugi dă la dânsul, cugetându-i mult rău, si vor începe a să bate. Si în voinici¹⁾ nu va fi toc mire. Si un înpărat dăspre apus va muri. Si vor fi ploi multe. Si roadă în mălaiu si într' alte semințe. Iar în țara Eghipetului, foamete.

V I T E L U :

Dă va tuna în număr Vițelului, în Tarigradu va fi bucurie mare. Grău va peri pă alocurea [6o:], iar spre răsărit va fi greutate mare si tăere mare. Si unul spre altul să va scula. Si lacrămi va fi înpăratului. Si ploi. Iar dă va fi cutremur, mare pripec (sic) si mare greutate va fi. Iar dă va fi noaptea cutremur, întru toate cetățile va fi sbierare si greutăți mari. Si multe orașe vor cădea. Si dăspre apus bisericile cele mari să vor pustii, iar la răsărit va fi multă boală si scărba între oameni. Si cei ce vor fi în câmpi, în păduri: fieri, dobitoace, jigăni, pasări, si în apă: peștii, vor slăbi. Si cetățile să vor înfricoșa. Si ceia ce vor fi la oaste, cu bucurie vor priimi.

G E A M Ă N U L :

Dă va tuna în număr Geamănului, între oameni va fi boală mare. Si celor ce umblă pre mare sau pre alte ape, va fi perire. Si iarna va fi grea. Grău mult să va face. Unui bărbat mare va fi arătare si între oameni mari va fi schimbare. Păsărilor va fi perire. Iar dă va fi cutremur, o lature să va scula si oamenii să vor bucura. Iar dă va tuna întru amiazați si va fi cutremur în acel loc, voinei și vor părăsi pre înpăratul lor si să vor duce la alt înpărat. Iar gădinilor celor sălbatece [6o v⁰:] va fi perire. Si să vor spământa cetățile. Iar dă va tuna noaptea, muerilor celor grele va fi perire. Si vor birui alte limbi. Si va fi moarte grabnică. Iar cutremur de va fi noaptea, va fi războacie. Si neamurilor va să le fie altu înpăratu. Si bisericile cele mari să vor pustii. Si în toată partea răsăritului pâine nu va fi, că va fi fieră multe.

R A C U L :

Dă va tuna în număr Racului, atunci va muri un om mare. Si vor fi vănturi mari. Iar ariile să vor umplea dă grău. Si vor fi rane multe si friguri. Si în legume va fi scădere. Iarna va fi grea si ploioasă. Iar dă va fi cutremur, să va turbura o țară si va ucide pre un [om] mare, si avuția lui nu-i o va lăua. Si va fi dăspărțire între bărbații cei mari. Iar dă va tuna întru amiazați, prin toată lumea va fi greutate. Si pământul va arăta roadele sale, iar nu o va da. Boale vor fi multe. Si boarea să va întoarce iar la locurile sale. Si va fi moarte grabnică, si limbilor dăspre apus va fi perire. Iar dă va fi cutremur mare,

¹⁾ Ostași; astfel se numesc si astăzi în Bulgaria soldații.

mare răutate [va fi]. Să va scula Aravitenilor (sic) și boerii cei mari să vor zmeri și să vor muta dintru un loc într'altul. Primăvara și var [a] va fi ploioasă. Si păine va fi multă. Si lăcuste multe. Si fierălor va fi perire [61 :]. Iar dă va fi cutremur sau va tună noaptea, atunci va fi grijă și scârbă și greutate pă acel loc, unde să va arăta semnul. Iar poamele duprins pomi să vor arde dă mânia lui Dumnezeu.

L E U :

Dă va tuna în număr Leului, în oameni mari va fi moarte și în grăne stri căciune, iar într'alte roade va fi spor. În laturea dăspre apus va fi durere între oameni, însă mai vătos în zgăibe, în pecingeni și în răie. Si spre oameni mari va fi rău. Iarna va fi mare și ploioasă. Si celor înțelepti va fi pagube. Iar dă va tuna sau va fulgera întru amiazați, foamete va fi: vaile să vor umblea dă apă. Marea să va turbura și va fi rău celor ce umblă pă dânsa. La Răm va fi mult bine, și roade pământului într'acea parte undăvaci¹⁾. Iar dă va fi cutremur, atuncia mulți înpărați să vor turbura. Boeri va peri în războae. Si cei săraci să vor îmbogăti și să vor înălța. Si să va arăta un înpărat dăspre răsărit și va fi frica dăspre apus. Si roada va fi multă peste tot pământul. Si într'acel loc, unde să va cutremura pământul, iarna va fi grea. Si se va scula o oarecine (sic) un om puternic [61 v :]. Dă va tuna noaptea sau va fulgera, atunci va fi multă păine și multe roade. Si vor fi și vănturi mari și tari. Iar izvoarale păraelor vor seca.

F A T Ă :

Dă va tuna în număr Fetii, atuncea va fi măntuire a toată lumea și în păraților cădere. Iar la Eghipet va fi gălceavă. Si celor dăspre apă va fi încarcare la mulți. Grău și legumile vor peri, iar la cămp va fi rod bun. Iarna va fi tăzie. În orașe, în cetăți care vor fi pre largă mare, va fi moarte năprasnică. Iar dă va fi cutremur, atuncea va fi boală. Iar dă va tuna întru amiazați, oamenii să vor bucura dă roada măinilor sale. Iar cutremur de va fi întru amiazați, înpărați și domni să vor turbura. Si tării francești va fi perire. Si către Tarigrad vor aduce daruri. Iar dă va tuna noaptea sau va fulgera, tot într'cest chip va fi. Iar dă va fi noaptea cutremur, în toate [62 :] cetățile va fi greutate mare. Si vor cădea multe orașe. Si dă la apus bisericile cele mari să vor pustii. Si în oameni dăspre răsărit va fi dureri mari și scârbă multă, și foamete.

C U M P Ă N Ą :

In număr Cumpenii dă va tuna, vor fi războae și tăeri. Si unul spre altul va ridica cu vrajbă. Si multă nevoie va fi dă fieri sălbatece. Si pă alocurea să va arăta roadă multă. Iarna va fi grea. Si răurile să vor umplea. Ispitisă-va de rane. Si va fi moarte. Si altor limbi va fi războae. Si muerilor celor grele

¹⁾ Unde va fi?

când vor vrea să nască prunții, le va fi perire. Spre apus va fi foamete, pentru ce să vor rădica cetățile lor și orașele. Intru oameni, întru dobitoace va fi rane. *Iar dă va fi cutremur, mare greotate și moarte va fi.* Iar dă va tuna întru amiazați sau va fulgera, laturea cea dăspră apusu și cea dăspre răsărit într'un loc să va aduna, și tării Eghipetului va fi schimbări. Si mari pagube dă gadine. *Iar fiind cutremur [62 v⁰:] întru amiazați, vor fi războae multe. Si ploi.* *Iar dă va tuna și fulgera sau va fi cutremur noaptea, oamenii să vor smeri. Si va fi lăcuse multe și robie mare. Si unde va cutremura pământul, întru domni va fi moarte. Si încă și alți oameni. Si cetăți și biserici să vor pustii. Si multu rău și greutăți va fi.*

S C O R P I E :

Dă va tuna în număr Scorpiei[1], multă păine va fi. Si spune că va fi și tăere. Si iarna va fi grea. Si în laturea dăspre amiazați va fi scădere și răpire. Mai marele acei lature va fi patjocorit (*sic*). Si va veni altă împăratie. Si va pătimi oamenii dă foame. *Iar dă va fi cutremur, multă păine va fi și dă tot binele a tot omul și carele va peri.* Dupa aceasta va fi bucurie. Iar dă va tuna întru amiazați, în țara Araviei va fi ploi multe. Si păine nu va fi. Si să va prinde dă la un om la altul omu și să va înneca amăndoi. Si în oameni dă la acea țară va fi [63:] boale grele dă la Dumnezeu pre dănsii. *Iar dă să va cutremura pământul întru amiazați, între împărați va fi pace și dragoste și oamenilor bucurie.* Oști nu vor fi. Si păini va fi multă. *Iar în oamenii cei tineri și în dobitoace va fi moarte.* Iar dă va tuna noaptea sau va fulgera, tuturor va fi perire. Fieri va fi multe spre pacoste oamenilor. Si mulți vor fi ucisi din ceru. *Iar dă va fi cutremur noaptea, toată lumea să va umplea dă scărbă.* *Iar nezăbovind¹), iară va fi bucurie. Si semănăturile celor din vreme nu le va fi bine. Iar pă langă mare va fi ploi. Si să vor înmulți păinele.*

VĂNĂTORU :

In număr Vănitătorului dă va tuna, rădicare și gălceavă multă va fi întru acea lature. Grău și toate rodurile să vor strica, iar la câmpi va fi roade multe și în tot dobitocul va fi pripasuri. Spre răsărit să va arăta lăcuse multe și va fi spre măncarea rodurilor. Si nu va fi bucurie. Iar dă va tuna în amiazați, Midenii și Alamitenii vor face robie și vor cădea întru prădare. Si împăratul lor va muri dă otravă. Si [63 v⁰:] boerii cei mari dă la răsărit vor muri în războaie. Iar păinea va fi multă întru acea țară. Iarna va fi tăzie. Si primăvara va peri bărbăți mulți. *Iar dă va fi cutremur dăspre apus, în capitile cele mari va fi schimbare.*

CORNU DE CAPRĂ :

Dă va tuna în număr Cornului dă capră, atunci va fi ploi treizeci sau patruzeci dă zile. Si între împărați va fi urgie și gălciavă mare și perire. Si

¹⁾ *Iarna zăbovind?*

în toate părțile va fi foamete și războaie. Și dă buri mari, corbilor va fi perire. Și în oameni va fi neputință. *Iar dă va fi cutremur în laturea dăspre apus, vor muri dă foame și un mare cu muerea lui va muri.* *Iar dacă va tuna intru amiazăzi sau va fi cutremur [64:] multe roduri va peri.* *Iar dă va fi cutremur noaptea, va fi nevoie, greotate și ucidere mare.* Și să vor turbura cetățile. Și va fi suspinuri multe și lacrime multe. Și cei dăspre mare să vor turbura. Iarna va fi mare. Și grău mult va fi.

U D E A L U :

Dă va tuna în număr Udealului, va fi războae și tăere multă. Și boale multe. Și grău destul. Și legumi vor fi prea puține. Și iarna va fi grea. Marea va fi lină. Și în gadini va fi moarte. Și în oameni cei aleși din casă împărtășescă va fi premeneală. *Iar dă va fi cutremur mare, rane va fi, și spre acea lature multă perire va fi.* Și unul pre altul să va ucide. Și în dobitoace va fi moarte. Și să vor rădica războaie. Iar dă va tuna intru amiazăzi, dintru boeri va fi vicleșugu și schimbare [64 v⁰]. Și păini va fi multă. Și dintru cei smeriți să vor înălța, și din cei bogăți vor săraci. *Iar cutremur dă va fi, mai marilor jării mult bine le va fi.* Iar dă va tuna noaptea pă langă mare, păinile vor fi bune. Și intru corăbii va fi bine. Și între dobitoace pripasuri. Și vor fi oști între domni. *Iar dă va fi cutremur, turburare va fi.* Iar păinile vor fi multe și bune.

P E S T E :

Dă va tuna în numărul Peștelui, grănelor dă toamnă va fi stricăciune. Prin orașe vor fi voroave multe și nevoi [65:] prin toată lumea. Și în Tara grad va fi foamete și perire. Iarna va fi bună. Toată sămănătura, cea din vreme și tăzie, va fi bună. Și spre răsărit, boerilor perire. *Iar dă să va cutremura pământul, multe boale vor fi.* Iar dă va tuna sau fulgera, rane și moarte în oameni va fi.

Sfârșitul a totu calendarului și a zodiilor. S'au scris de logf. Ioniță Giurăscu, lt. 1799, Fevr. 16».

Anexa II

ISVODUL CUTREMURILOR DIN ROMÂNIA¹⁾

1471 AUGUST 29. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 12—3. «În' acestaș an [6979] August 29, s'au făcut un cutremur mare preste toată Țara, în vremea ce au șezut Domnul la masă de prânz»²⁾, — și teama: «Măcar că firesc lucru este

¹⁾ Adacse la cele cuprinse în Gr. Ștefănescu, *Cutremurile din România* în timp de 1391 de ani, dela anul 455, până la 1874. (Analele Academiei Române, Seria II, tom. XXIV. Mem. secț. șt.). După isvodul cutremurilor «numai presupuse că au putut exista în România», p. 10—1, avem alt isvod, p. 11—2 de «cutremurile probabile că au existat în România», din cari unele pot fi trecute între cele cari cu siguranță au fost, deoarece se pomenește localități bântuite în apropierea vechilor granițe politice, ca Brașovul ș. a.

²⁾ *Letopisele*, I, p. 158 și nota 1.

acesta, cutremurul când se întâmplă, iară pot să zic, că semne și arătare cutremur vremilor viitoare este, precum și atunci au însemnat mare vârsare de sânge și giugul păgânilor în biata Moldovă și în aste părți creștinești până azi».

1473 Ianuarie 22.— In anul 6981 s'au arătat o stea luminoasă cu cutremur, Ianuarie 22¹⁾.

1680 AUGUST 9.— Ștefănescu, *op. cit.*, p. 13—4. Copiind greșit din *Letopisețe*, II, p. 21 (nu 23): «într'acest an 7187 (1679) în luna lui August 9...», în loc de «într'acest an [1680] în luna lui August 9 zile». Deci e greșit anul 1679 ce-l dă după o cronică manuscrisă. Tot la acest cutremur se referă și *Letopis*. II, p. 223, cu toate că pare a fi cuprins în anul 1683, anul când Duca-Vodă «au purces la oaste la Beciu». Unul din cele trei semne, *cometa* a fost văzut la 1689 Decembrie 10²⁾.

1681 AUGUST 7.— Ștef., *op. cit.*, p. 14: 19 August [st. n.].

1681 OCTOMBRIE 4.— *Ibidem*, p. 14: 16 Octombrie [st. n.].

1681 OCTOMBRIE 6.— *Ibidem*, p. 14: 18 Octombrie [st. n.].

1681 DECEMBRIE 15.— *Ibidem*, p. 14: 27 Decembrie [st. n.].

1691—2.— «... la vlet 7200 tâmplându-se cutremurul cel mare, aici în țară [în Moldova], din carele multe mănăstiri au fost crăpat, dar sfintei episcopii aceștia [a Hușului] nu numai că turnurile au fost căzut de tot, ci încă și toată biserică, fiind crăpată prin pregiur, eră numai să cadă...»³⁾.

1711 OCTOMBRIE 7.— «[La] 7220 în luna lui Octombrie, spre numărul al șaptelea, la 8 ceasuri noaptea, spre Duminică, foarte tare s'au cutremurat pământul, în slava lui Dumnezeu, până în de două ori; și huetul venia despre răsărit»⁴⁾.

1738 MAIU 31.— «Să să știe de când s'au cutremurat pământul, de au crăpat mănăstire [Florestii, jud. Tutova] și clopotnița, în zâlile lui Grigorie-Vodă, în domnie al doilea, întru ani trecuți 7246 Mai 31 în pol dnă⁵⁾.

Insemnare grecească: 1738 luna Maiu 31, s'a făcut un cutremur mare, într'atât, să spun, că au căzut coșurile, și clopoțele sunau singure; și spuneau cei bătrâni că nu țin minte să se fi făcut aşă cutremur. După o lună a fost molimă foarte mare.

1738 IUNIE 15.— «Când cutremurul cel mare, di-au căzut Golii; era velet 7246 Iun. 15»⁶⁾.

«Să să știe de când s'au cutremurat pământul foarte tare în postul Sf-petriului, intro Mercuri, și au căzut Golăe di Iașe, let 7246»⁷⁾.

¹⁾ I. Bogdan, *Letopisețul lui Azarie*, p. 144.

²⁾ *Letopisețele*, II, p. 20.

³⁾ Melchisedec, *Cronica Hușilor*, p. 236; cf. și p. 152.

⁴⁾ *Letopisețe*, II, p. 117.

⁵⁾ Pr. I. Antonovici, *Documente bârlădene*, I, Bârlad 1911, p. 333. Insemnarea e făcută pe un mineu din biserică Sf. Nicolai-Iașanu; carteapă aparținuse mai de mult Mănăstirii Florești; cf. și *Istoria Mănăstirii Florești* de același (în coale), p. 107.

⁶⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, III, p. 30. Insemnarea e făcută pe doc. XXIV—133 din Biblioteca Academiei Române.

⁷⁾ I. Bianu, *Catalogul manuscriselor românești*, I, p. 640.

1739. — Golia rezidită «după cutremurul din 1739»¹⁾.

1740. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 14.

«1740. Cutremur mare în toată lumea»²⁾.

1750 MARTIE. — «Să se știe de când s'au cutremurat pământu în luna lui Martie, la 2 ceasuri, 1750»³⁾.

1765. APRIL 9. — «S'au cutremurat pământul Sâmbătă. Ap. 9, 1765»⁴⁾.

Insemnare grecească: 1765 April 9, Sâmbătă la 4 de noapte, a fost mare cutremur, Domn fiind Ștefan Racoviță⁵⁾.

1766. AUGUST 4. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 15, 16 Aug. [st. n.]

1776 FEBRUARIE 19. — Să să știe de când s'au călit pământul în anul 1776 Fevr. zile 19, fiind vineri, la ciasuri, după ce am eșit; am văzut biserică Ciof cutremurându-să...⁶⁾.

1779 IUNIE 17. — «La vlet 1779 Iunie în 17 zile, Duminică dimineață[...] la zăce ceasuri de noapte (?) s'au cutremurat pământul foarte tari, și fiind preoții la sfânta leturgie, căntând dascălii *blăjările* = fericirile; fiind și mult norod adunat în biserică. Să spăimântasă foarte partea bărbătească, iar partea fămeiască, tăpând și răcnind, cădeă una peste alta, apucând ușa mai înainte. Și am scris în zilele luminatului Domn, măriia sa Costăndin Ma[v]ruc[ordat] vvd, fiind Domn Moldovii în al doilea an al Domnii sale. Eu Gavril Copș, biv izbaș⁷⁾.

1781 OCTOMBRIE 9. — «Au fost cutrămur, de s'au cutremurat pământul, la 9 zile a lui Octombrie, asupra sfintei Duminici, la 6 ciasuri den noapte»⁸⁾.

1787 MARTIE 4. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 15, 16 Martie [st. n.]

1787 MARTIE 6. — «Cutremur s'au făcut în zilele preaînălțatului Domn Nicolae Petru Mavrogheni Voivod, în luna lui Martie în 6 zile, noaptea la ceasurile 5, '787. Barbu logf.»⁹⁾.

1789 MARTIE 26. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 15.

1790 MARTIE 26. — *Ibidem*.

¹⁾ Gh. Ghibănescu, *Din trecutul bisericii române*, Iași 1902, p. 18. Să nu fie cutremurul din anul premergător?

²⁾ Miron Costin, III, p. 138. Insemnarea e făcută într-o carte din Mănăstirea Cernica.

³⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, XV, p. 365.

⁴⁾ *Revista pentru ist. arch. și filolog.*, an. II, vol. I, fasc. II, p. 338.

⁵⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, XXII, p. 91.

⁶⁾ Miron Costin, III, p. 154; cf. și Ion Creangă, VIII, p. 98. Pentru începutul numărării ceasurilor dela sfintiul soarelui, cf. I. Ghica, *Scrisori către Alexandri*, I, («Biblioteca pentru toți»), p. 33. A. Wolf, *Beiträge zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau*, Hermanstadt 1805, p. 196 și D. Cantemir, *Descrierea Moldiei*, București 1909, p. 225. Totuș N. Iorga în *Neamul românesc literar*, I, p. 581: «Sunt zece ceasuri din zi, după socoteala turcească, săseasă ceasuri de sară»; N. Filimon, *Ciocoi vechi și noi*, București 1910, p. 223: «... pe la 12 ceasuri (turcești) (=) 8 și ½ europenești»; *Ibid.* p. 233: 2 ore turcești fac 9 ½ europenești»; *Ibid.*, p. 238: 12 și ½ ore turcești... (fac)... 2 ore după amiază».

⁷⁾ *Ortodoxul*, Iași, IV (1913) p. 86.

⁸⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 616.

⁹⁾ *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 221.

«Să să știi di căndu s'au cutremuratu pământulu, Marti sara, în săptămâna ce[a] luminată, la doo cesuri și giumătate din noapte¹⁾, Martii în 26, letu 7298, iar de la H[ristos] 1790, di la Adorme[re] Precistii²⁾.

«[Zăpadă după Paști]. A treia zi după Paști, sara la 7 ciasurii, 45 minotori, s'au făcut aicia [în Craiova], s'au cutremurat pământul forte tare, căt m'am spăriatu, cătu socotiam că va să cază casal[e] peste mine; aşa cutremur mare au fostu. Au ținut 15 minotori³⁾.

1791 DECEMBRIE [st. n.]. «A fost cutrămur» în Maramureş⁴⁾.

1793 NOEMVRIE 27. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 15—6: «S'au cutremurat pământul la luna lui Noemvrie 26, Duminică spre Luni, la 2 ceasuri din noapte, la cină; s'au cutremurat foarte tare...» In acel an însă 26 Noemvrie a căzut Sâmbăta, și prin urmare, a doua zi, Duminică, pentru care mărturisesc și alte însemnări, a fost 27 Noemvrie.

«La vlet 1793 Noemv. 27 Duminică sara la trei ceasuri și giumătate, s'au cutremurat pământul⁵⁾.

«1793 Noemvrie 27, Duminică, la trei ciasuri fără 20 de minute, noaptea, s'au cutremurat pământul, spre luni⁶⁾.

«1793 Noemvrie în 27, la 2 ceasuri și trei șferturi s'au cutremurat pământul tare, fiind noi în Curtea-de-Arges⁷⁾.

«[Moartea spătaresei Anastasâica, a lui Ioniță Cantacuzino] la letu 1793 Noemvrie 28, Sâmbăta spre Duminică, la 2 ciasuri din zi, în cari zi s'au întâmplat și un cutremur foarte mare, Duminică sara, la 6 ciasuri din noapte. Si au ținut cutremuru 25 de minute; și până în zăo s'au mai cutremurat din doar ori, dar n'am știut, fiind trudiți...» 1793 Noemvrie 28. — Această însemnare, făcându-se după înmormântare, la 28 Noemvrie, data de mai sus trebuie socotită ca o greșală a isvorului de unde o luăm, sau, mai probabil, a manuscrisului. Să se îndrepte dar: 1793 Noemvrie 27⁸⁾.

1797 NOEMVRIE 15. «Die gelinde Witterung hält noch immer an, und gestern Abends⁹⁾, um 10 Uhr, 14 Minuten, sitzte uns ein zweimal nach einander mit etwas unterirdischen Getöse vermischt Erdstossen in einigen Schrökken. Der Himmel war heiter, die Luft stille, der Mond mit rother Luft umgeben und gegenüber dem Monde stand ein Cometstern in der Art einer langlichten Säule, sowie feuriges Antlitz hatte. Das Erdöben kam von Anfang der Sonne und hat keinen Schaden zugefüget¹⁰⁾.

1798 MARTIE 14. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 16.

¹⁾ Deci «la 9 ore și 29 minute seara».

²⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, XVI, p. 257; însemnarea e făcută pe o evanghelie din biserică Adormirii din Tg.-Neamț.

³⁾ *Ibidem*, VIII, p. 108.

⁴⁾ I. Bârllea, *Insemnări din Bisericile Maramureșului*, București 1909, p. 197.

⁵⁾ *Orthodoxul*, IV, p. 86.

⁶⁾ Bianu și Caracaș, *Catalogul manuscriselor românești*, II, p. 91.

⁷⁾ *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 221.

⁸⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 552.

⁹⁾ Se scrie din Iași, la 28 Noemvrie (st. n.), 1797.

¹⁰⁾ Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, I, p. 108—9.

1800 AUGUST 12. S'a simțit în Maramureș la 28 August st. n.¹⁾.
 1802 OCTOMVRIE 14. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 16—21.

«1802 Octv. 14, la șapte ciasuri și giumătate de zi, s'au cutremurat pământul în zâoa Preacuvioasăi maicei noastre Paraschivei, și au ținut 5 minute. Și aşa s'au cutremurat de tare, în căt au căzut Sfântul Spiridon și alte mănăstiri și bisărice i casă boerești. Și au crăpat și pământul, și au eşit apă cu năsip pe multe locuri, în căt cu ochii miei am văzut crăpătura pământului în grădina pitarului Angheli»²⁾.

«Și biserică [domnească din Bârlad] s'au fost stricat în groaznicul cutremur ce au fostu la anul 1802 Octomvrie 14»³⁾.

«La leat 1802 Oct. 14, Marti, la 3 ceasuri din zi, s'au cutremurat pământul, căt au căzut multe biserici și alte mănăstiri mari, și Colțea și Foișorul»⁴⁾.

«Să se știe de cându s'au cutremurat pământul. 1802 Oct. 14»⁵⁾.

«Să se știe de când s'au cutremurat pământul foarte tare. 1802 Octomvrie 14»⁶⁾.

«La anul 1802 au fost un cutremur foarte groznic. Oct. 14»⁷⁾.

«Ştiut să fie cănd s'au cutremurat pământul: la Vinere-mare, let 1802⁸⁾ și s'au risăpit Mănăstirea lui Adam [t. Tutovii], la let 18[0]2 Octomvrie 14»⁹⁾.

«La anii 1802 de la Nașterea lui Hristos, la 14 ale lunii lui Octomvrie, Miercuri adică, la al cincilea ceas, cutremur mare s'au făcut în părțile Tării românești; toți, mici și mari, au fost cuprinși de cutremur tare, toate neamurile. Atunci și vestita biserică a Născătoarei de Dumnezeu... [din Vălenii-de-munte] s'a sguduit, s'a tulburat și la urmă s'a dărâmat, cu toate că nu trecuse mult timp de când se zidise; și nu numai biserică și clopotnița, dar și tot cuprinsul de unele ce era în ea...»¹⁰⁾.

«La leat 1802 Oct. 4, la șapte ciasuri și jumătate, fost-au mare și năprasnic cutremur... [cădere mănăst. Cotroceni și Vălenii-de-munte]¹¹⁾.

«Să se știe cănd s'au cutremurat pământul, la Vinere-mare, let 1802 Oct. 14»¹²⁾.

¹⁾ I. Bârlea, *op. cit.*, p. 24.

²⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 648; însemnarea e moldovenească.

³⁾ Antonovici, *Documente bârlădene*, I, p. 296.

⁴⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, XV, p. 362; cf. și p. 280—I: «s'au cutremurat pământul foarte, căt s'au prăpădit sfintele mănăstiri».

⁵⁾ Antonovici, *Documente bârlădene*, I, p. 303.

⁶⁾ *Ibidem*, p. 323.

⁷⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 121; însemnarea e moldovenească.

⁸⁾ Numele sărbătorii *Cuvioasa Paraschiva*.

⁹⁾ Miron Costin, II, p. 32; însemnarea este făcută pe o carte din biserică din Zorleni-Tutova.

¹⁰⁾ Iorga, *Studii și doc.*, XV, p. 233—4; ziua și ora trebuesc îndreptate.

¹¹⁾ *Ibidem*, p. 237; ziua însă nu poate fi «4». Cf. și p. 280—I: «s'au cutremurat pământul foarte, căt s'au prăpădit sfintele mănăstiri».

¹²⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 367.

«Să să știe când s'au cutremurat pământul de au căzut Colțea¹⁾ și multe²⁾.

«La leat 802, la Oct. 14 zile s'au cutremurat pământul foarte tare, la 7 ceasuri din zi³⁾.

«1802 Octomvrie 14, Marti, s'au cutremurat pământul foarte tare, în căt au căzut unele turnuri dupe la sfintele bisearici, iar altele din bisearici au căzut de tot. Aici în București s'au rupt și turnul cel înalt, Colțea, care era podoaba orașului, iar din casele boerești și din cele de obște prea puține au scăpat sdravene. Însă acest cutremur s'au întâmplat la 7 pol ceasuri din zi, iar de ar fi fost în vremea adunării norodului la rugăciune, precum era zi de praznic, s'ar fi făcut groaznică moarte, sau de ar fi ținut mai mult, poate că se strică și pământul, cufundându-se, căci la multe locuri s'au desfăcut pământul, ieșind pământ și apă. Ci numai ca vreun minut au ținut, arătând milostivul Dumnezeu mai puțină certare nouă păcătoșilor, iar nu ne-au dat de tot pierzării până în sfârșit. Care aceasta certare ce am văzut, spre multă vreame rămâne a fi spre pomenire celor după noi, mi[c]șorându-să podoaba a multor turnuri înalte și s'au stricat. Am înșamnat aici spre aducere aminte, atât a noastră, celor ce am văzut, cât și acelor ce în urma noastră, să pomenească mereu certare dumnezeescă»⁴⁾.

«S'au cutremurat pământul în zioa de Vinerea mare, la 6 ceasuri din zi, pă la prânz, foarte rău, că s'au surpat sfântele biserică și Colțea din București, Octomvrie 14⁵⁾.

«[Biserica Sf. Ilie din calea Rahovii, București] din pricina cutremurului întâmplat la leatu 1802 Octomv. stricându-să foarte rău, cu mare frică să adună pravoslavnicii creștini spre rugăciune»⁶⁾.

«Să să știe di când s'au cutremurat pământul la Octomvrie in 14 zile, leat 1802»⁷⁾.

Ziua săptămânii, când s'a întâmplat acest «cutremur mare» a fost Marti⁸⁾.

De acest cutremur scrie un contemporan că «strică și pământul»⁹⁾.

Insemnarea: «La 1804, 14 Octomvre, Marti, la 8 ceasuri și cinci minute, a fost cutremur mare în Moldova»¹⁰⁾ de sigur că are anul greșit. Altfel s'ar schimba și ziua: Vineri.

¹⁾ Revista *Tinerimea română*, III, p. 193: «— dău oameni se(a)ma pe cum că este Colte legat cu drugi de fieru den în pămînt păr în creștetu».

²⁾ Ibidem, p. 184; tot aici, îndată: «au fost cutremur mare în luna lui Octomv. (1802) și îndreptând anul 1803 prin 1802: «când au fost cutremurul cel mare.» Pentru pagubile aduse Episcopiei de Huși, cf. Melchisedec, op. cit., p. 393 și Gh. Ghibănescu, *Originea Hușilor*, Bârlad 1887, p. 75.

³⁾ Iorga, *Două biblioteci de mândstiri*, București 1904, p. 54.

⁴⁾ Biserica ortodoxă română, XXVI, p. 224.

⁵⁾ Revista p. ist., arch. și filolog., I, 1, tab. 6.

⁶⁾ Iorga, *Inscripții din bisericile din România*, fasc. II, p. 348.

⁷⁾ Insemnare pe un ohtoih din Biserica din Fântânele-Bacău.

⁸⁾ Revista istorică, I, p. 57.

⁹⁾ Iorga, *Inscripții din bisericile României*, I, p. 82; cf. mai sus.

¹⁰⁾ Iorga, *Studii și doc.*, XXII, p. 92.

Din inscripția grecească a mănăstirii Plumbuita: «... iar în anul Mânăstirii 1802, în luna lui Octombrie 14, au fost dărămată cu totul de grozavul cutremur...»¹⁾.

1802 OCTOMVRIE 15. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 16: «... și a doua zi» după 14 Oct., «la trei ore dimineață s'au produs nouă dar slabe sguduiri».

«Și a doua zi, Miercuri» după Marti 14 Oct., «iarăș s'au cutremurat, dar nu aşă tari, la 3 ciasuri den zi»²⁾.

1802 OCTOMVRIE 26. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 21: 7 Noemv. [st. n.]. «Ipac s'au clătit [pământul] leat 803, Martie 21, la un ceas din noapte, nu tare»³⁾.

1803 MARTIE 21, 22. «Și iarăș la 1803 s'au cutremurat pământul Sămbătă 21 Mart la un ceas de noapte și la 11 [ceasuri]⁴⁾ iar s'au cutremurat și au ținut 2 menunte. Și Duminică iar 22 s'au cutremurat fiind oamenii în biserică la un cias de zi»⁵⁾.

1803 IUNIE 8. S'a simțit în Maramureș⁶⁾.

1803 OCTOMVRIE 14. «[Indată după ce se pomenește cutremurul din 1802 Octombrie 14, Marti, urmează:] La leat 1803 Octom. 14, Mercuri, la 9 ceasuri din zi, în ziua de Sfta Paraschiva s'au cutremurat pământul»⁷⁾.

1804 SEPTEMBRIE 10. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 21: 21 Sept. [st. n.]

«Tot întru acest an 1804 Săpt. 9, la 11 ciasuri de noapte⁸⁾ s'au cutremurat pământul, dar nu aşă tare: în doaă rânduri s'au cutremurat»⁹⁾.

«Septembrie 9, Vineri, despre ziua, la... ceasuri din noapte, iarăși s'au cutremurat pământul, însă mai încet. 1804¹⁰⁾.

1812 Februar și Mart. «Iară 1812 în 15 [st. n.] a lui Făurăr s'au clătit [pământul] în multe zile, și iară în Mart în [12 st. n.], s'au stăvit: însemnare maramureșană¹¹⁾.

1812 MAIU 5. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 21; data însă trebuie schimbată din «Martie 5» în «Maiu 5», căci «Duminica Mironosițelor ce stă a treia după Paști» nu poate fi la 5 Martie. E prin urmare o greșală de tipar sau de izvor.

«Să să știe când s'au cutremurat pământul, Maiu în 5 zile, leat 1812 în Duminica Mironosițelor, pă la prânzu mare. Și am scris ca să să știe. Și s'au cutremurat încetisor, care unii oameni nici n'au simțit»¹²⁾.

¹⁾ Iorga, *Inscr. din bis. Rom.*, I, p. 82. Cf. și *St. doc.*, XV, n. 183.

²⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 648.

³⁾ Iorga, *Două biblioteci de mănăstiri*, p. 54.

⁴⁾ Deci Duminică în răvărsatul zorilor.

⁵⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 648.

⁶⁾ I. Bârlea, *op. cit.*, p. 24.

⁷⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, XV, p. 362.

⁸⁾ Prin urmare în zorii zilei de 10,— spre 22 Sept. st. n.

⁹⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 648—9; însemnarea e moldovenească.

¹⁰⁾ *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 225.

¹¹⁾ I. Bârlea, *op. cit.*, p. 24.

¹²⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 271.

«Să să ştie de când s'au cutremurat pământul, în zâlele Muscalilor, în luna lui Maiu 5, la 2 ceasuri din zâ, la let 1812»¹⁾.

1813 Ianuarie 20—21, Ștefănescu, *op. cit.*, p. 21—2.

1813 Ianuarie 30. *Ibidem*, p. 22.

1813 MARTIE 8. *Ibidem*. La acest cutremur se reduce și cel descris sub data: 1813 Martie 22; data o întărește și o altă însemnare de sub 1813 Martie 10.

1813 MARTIE 10. *Ibidem*.

«Să să ştie di când s'au cutremurat pământul într'o sfân[tă] Sâmbătă, 8 zile [luna Mart] și Luni noaptea în doă rânduri iarăs s'au cutremurat, [la] 10 zile aceștii luni, Mart 10, 1813»²⁾.

1813 OCTOMVRIE 28. «1813 Oct. 28, Marti sara, la jumătate cias s'au cutremurat pământul, în căt s'au simțit binișor»³⁾.

1814 MART 6. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 22: «Anul 1814 Mart 5. Intr'o Joi spre Vineri la 9 ceasuri despre ziua...» însemnează, 6 Martie, când într'adevăr este Vineri.

1814 MART 11. «Auch hat man hier [în Iași], de unde se scrie la 28 Mart st. n. 1814] um die Mittagsstunde unterm 23 März zwey leichte und einen nich unbedeutenden Erdstoss bey trüben Wetter, von Osten nach Westen, ohne nachtheilige Folgen, gespürt»⁴⁾.

1814 MAIU 3. «Den 15. May [st. n.], um 2 Uhr früh, hatten wir abermals nicht unbedeutende, dreymalige Erdstösse, mit unterirdischen Getöse, welche zwar keinen Schaden verursachten gespüret: Zeit der Zeit fängt die noch immer kalte Witterung etwas gelinder zu werden an, und es lässt sich eine gute Ernte hofen»⁵⁾.

1814 Maiu 7. «Să să ştie de când s'au cutremurat pământul, la nouă ceasuri din noapte, în luna lui Mai 6, velet 1814»⁶⁾.

1816 AUGUST 15. 1816 August 15. Marti seara la 3 ciasuri fără zece minute, den noapte, s'au cutremurat pământul în trei zăstămpuri; și le-am simțit bine, aflându-mă culcat în asternut, cetind pe această carte, singur în casă fiind, și m'am spăriat⁷⁾.

1817 SEPTEMBRIE 30. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 22—3.

1817 OCTOMVRIE. S'au cutremurat pământul, tot în aceste zile de Domnu [Ioan Caragea], și [a] fost într'acest 1[ea]t, la Oc[to]mv[rie]ie Luni, la 2 ciasuri din zi... 1817 Noemvr. 13... Craiova»⁸⁾.

1817 DECEMBRIE 13. Noaptea, în Iași, puțin însemnate clătiri pământești⁹⁾.

¹⁾ I. Antonovici, *op. cit.*, p. 305.

²⁾ *Ibidem*, p. 363. Anul e scris: 18013!

³⁾ Bianu și Caracaș, *op. cit.*, p. 63.

⁴⁾ Iorga, *Doc. fam. Callimachi*, I, p. 199.

⁵⁾ *Ibidem*.

⁶⁾ I. Antonovici, *op. cit.*, p. 363.

⁷⁾ Bianu și Caracaș, *op. cit.*, p. 186.

⁸⁾ Iorga, *Inscriptii din bisericile din România*, I, p. 346; nu cred să fie o confuzie cu cutremurul precedent, care a fost la 30 Septembrie, Duminica.

⁹⁾ Iorga, *Doc. fam. Callimachi*, I, p. 199.

1818 IULIE 18. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 23: Iulie 30 [st. n.].

1819 MAIU 24. «Am 5-ten dieses¹⁾ verspürte man, um 11 Uhr, 57 Minuten, Vormittags, einen dumpfen, ziemlich starcken Erdsass, welcher südöstlich gegen Jassy seine Richtung genommen und, mit Ausnahme einer kaum zwey Sekunden dauern mögenden starken Erschütterung, keine schlimmen Folgen hatte. Eine ziemlich unleidliche Schwüle ging diesen Ereigniess vor, und dauert auch noch, vermischt mit Regengüssen und Gewittern fort»²⁾.

1821 Ianuarie 29. Ștefănescu, *op. cit.*, 23. Cutremurul întâmplându-se «Vineri noaptea spre Sâmbătă, la ceasurile 8 din noapte», data nu mai poate rămâne «Ian. 28», pentru care în 1821 corespunzătoare e ziua de Vineri.

«821 Ghenar 29 spre Sâmbătă s'au cutremurat pământul. Până în zăo era patru ciasuri»³⁾.

«1821 Ghenar 28. Vineri noaptea spre Sâmbătă s'au cutremurat pământul pentru păcatele noastre, dându-ne semn a ne pocăi, că iată stă la ușă cel ce vine, — nu zăbovește»⁴⁾.

Tot la această dată se reduce și cutremurul însemnat, după izvoare apusene, la 1821 Februarie 10 [st. n.].

1821 Ianuarie 30. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 23.

1821 FEVRUARIE 4. «1821 Femevoare în 3 zile, când s'au cutremurat pământu, noaptea la 8 ceasuri⁵⁾, fient noapte. Și am scris...»⁶⁾.

Pomenire și într'un răvaș oltean⁷⁾.

1821 IULIE 14. «821 Iuli 14, la patru ciasuri din ză, 821, s'au cutremurat pământu»⁸⁾.

«Să să știe că s'au cutremurat pământu în zilele răzmiriții lui Ipsilantu și ale lui Tudor. Însă să zic de care [principiu:] că pentru ale noastre păcate și multe mândrii și îngelătorii și celealte toate și multe, au trimis fel de fel de semne pre pământ și pre cer: cutremure, furtuni mari, foarte cu primejdie de moarte și cu păs mare. Apoi și sabie dela turceasca împărătie, strajnică și grozavă. La zilele lui Serasfiur-beiu s'au mai cutremurat pământul a treia oară⁹⁾, la Iulie 14, adică o mie opt sute doăzeci și unul, la un cias din zi. Care pentru acel cutremur, spune așa¹⁰⁾: mare perire va fi, și pe acea latură, rane multe va fi. Și va ucide unul pre altul. Și în dobitoace va fi pagube. Și să vor ridica răsboaie»¹¹⁾.

¹⁾ Scrisoarea este din 11 Iunie st. n. 1819. Iași.

²⁾ Iorga, *Doc. fam. Callimachi*, I, p. 393.

³⁾ Miron Costin, III, p. 186; însemnarea e moldovenească.

⁴⁾ *Revista istorică*, IV, p. 153—4.

⁵⁾ Prin urmare, cam pe la ora 2 din dimineață zilei de 4 Februarie.

⁶⁾ Bianu și Caracăș, *op. cit.*, p. 144. Cf. Iorga, *Istoriile Domnilor Tării-Românești de Constantin Căpitanul Filipescu*, p. XXXIX.

⁷⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, p. VIII, p. 131.

⁸⁾ Miron Costin, III, p. 186; însemnarea e moldovenească.

⁹⁾ Ar însemnă confirmarea cutremurilor din 29—30 Ianuarie și 4 Februarie.

¹⁰⁾ Iulie 14 cade în zodia *Udealului* din *gromovnicul nostru*, care scrie întocmai.

¹¹⁾ Miron Costin, IV, pp. 235—6; însemnarea e făcută în Valahia.

«Fiind în răsăritul soarelui, în luna lui Iulie la patrusprezece ale lunii, s'au cutremurat pământul de dimineață»¹⁾.

«821, Iuli 14, la patru ciasuri din zâ, 821, s'au cutremurat pământul»¹⁾.

1821 SEPTEMBRIE 5. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 23: 17 Sept. [st. n.].

1821 NOEMBRIE 5. *Ibidem*, pp. 23—4: 17 Noem. [st. n.].

«1821 Noemvrie 5, Sîmbătă la $10\frac{1}{2}$ cias de zi s'au cutremurat pământul în doâzăstâmpuri, de l-am simțit bine, căci din somn m'am trezit, aflându-mă în Târgul-Ocnii»²⁾.

«821 Sîmbătă la zăci»³⁾ s'au cutremurat foarte tare. 821 Noemvrie 5»⁴⁾.

«La leat 1821, Noemvrie 5, în zi Sîmbătă s'au cutremurat pământul, fiind eu atuncea în *piscopia* Argeș; căntam la strană tocma în vremea *vă-hodului*»⁵⁾.

«Tot acest an 1821 Noemvrie 5 s'au cutremurat pământul în zi Sîmbătă»⁶⁾, ca și cel din «1823 Noemvrie 5» când «s'au cutremurat pământul, fiind Turcii în Tara-românească, plină de pierdere de creștini, din pricina lui Tudor Vladimirescu», cum înseamnă «ascalul Gheorghe al sf. mănăstiri Tăntăreni, 1823 Noemvrie 5 (*sic!*)»⁸⁾.

1822 Ianuarie 21. «822 Ghenar 21 s'au cutremurat pământul Sîmbătă de amiază în de sară»⁹⁾.

1822 APRIL 27. Cutremur «la 12 ciasuri dimineață»¹⁰⁾.

1823 Ianuarie 20. «La leat 1823 s'au cutremurat pământul în luna lui Ghenare în 20 zile la un ceas din noapte pe vremea mesi[i]»¹¹⁾.

1823 Ianuarie 28. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 24. În această zi nu este «ziua de sf. părintele Eftimie Sirul», ci Efrem Sirul.

«1823 Ianuarie 28 în zi Duminică, la 2 ceasuri din noapte, s'au cutremurat pământul»¹²⁾.

«823 Ghenar 28 s'au cutremurat puțănu pământul, Duminică spre Luni la doi ciasuri din noapte»¹³⁾.

1823 Aprilie 25. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 24—5.

«La 823 Apr. 25 s'au cutremurat pământul la 11 ce[a]suri din zâ, Mercuri»¹⁴⁾.

¹⁾ *Ibidem*, p. 251, urmând: «Sîi mai înainte au bătut piatra într'o Joi seara, la jumătate de ceas din noapte, până când s'au dăsvălit biserici, case, grajduri, picând și turnurile». Sîi o altă însemnare pomenește de această «furtună mare dela D-zeu foarte mare și cu piatră multă...», dar când apăsa și zice «furtună amestecată și cu *cutremur*, ci de o furtună care a sguduit pământul; *Ibidem*, p. 235.

²⁾ *Ibidem*, III, p. 186. Însemnarea e făcută în Moldova.

³⁾ Bianu și Caracăș, *op. cit.*, p. 64.

⁴⁾ Cuvântul *zăci* este scris peste cuvântul *cinci*.

⁵⁾ Miron Costin, III, p. 186. Însemnarea e moldovenească.

⁶⁾ Iorga, *Două biblioteci de mănăstiri*, p. 55.

⁷⁾ *Orthodoxul*, IV, (1913) p. 180; Însemnarea e din mânăstirea Cernica.

⁸⁾ *Anuarul Comisiunii monumentelor istorice* pe 1915, p. 154.

⁹⁾ Miron Costin, III, p. 186; Însemnarea e moldovenească.

¹⁰⁾ *Revista Tinerimea Română*, III, p. 188.

¹¹⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 106.

¹²⁾ Iorga, *Două biblioteci de mânăstiri*, p. 55.

¹³⁾ Miron Costin, III, p. 186; Însemnarea e moldovenească.

¹⁴⁾ *Ibidem*.

«La leat 1823 la luna lui Aprilie în dozeci și cinci de zile, s'au cutremurat pământul și la zece ceasuri fără cinci minute...»¹⁾.

«Tot într'aceșă an [1823] Aprilie 25, Miercuri, în săptămâna luminată s'au cutremurat pământul după vecernie»²⁾.

1823 IULIE 29. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

1823 AUGUST 1. «Intr'aceșă an [1823] Avgust 1, Mercuri, s'au cutremurat pământul»³⁾.

1825 FEVRUARIE 4. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25: Februarie 5, «Joi seara spre Vineri»; Joi însă a fost la 4.

«Joi sara la 2 1/2 turcește, s'au făcut cutremur nu prea mare, dar simțitorii»⁴⁾.

«Să se știe de cându s'au cutremurat pământul la doao ceasuri din noapte Și umbla veleat 1825, Fev. 4»⁵⁾.

1825 NOEMVRIE 2. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

«Aflându-mă săzător în sfânta monastire Mărgineanii, în leat 1825, Noem, 2, luni sara, însă noaptea spre Marți, la opt ceasuri de noapte, s'au cutremurat pământul în vremea utreniei»⁶⁾.

1827 OCTOMVRIE 2. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

1827 Decembrie 13. «Insă[m]nare ca să-s știe, 1827. Și s'au cutremurat în no[a]ptea Nașterii lui Hs. a doua oră. Să știți, fraților, că s'au cutremurat [într'] un an de două ori: în luna lui Decembrie în 13 zile, al doilea în doaozeci și cinci de zile. Apoi nu știu ce-o fi: ori bine, ori rău»⁷⁾.

1827 DECEMVRIE 14. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25. Data fiind exactă: «1827 Dec. 14, Mercuri spre Joi seara, la 3 ceasuri și jumătate ale nopții» nu poate fi vorba de cutremurul premergător, firește, dacă acolo, ziua de 13 este adeverărată.

1827 DECEMVRIE 25. S'a pomenit sub: 1827 Decembrie 13.

1829 IANUARIE 16. «... și cutremur a fost fo[a]rte rău...»⁸⁾.

1829 MARTIE 30. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

1829 APRILIE 23. *Ibidem*, p. 25—6.

1829 IULIE 4. *Ibidem*, p. 26.

1829 NOEMVRIE 5. *Ibidem*, p. 26.

¹⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 106.

²⁾ Iorga, *Două biblioteci de mănăstiri*, p. 55.

³⁾ *Ibidem*.

⁴⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, VIII, p. 163: răvaș bucureștean.

⁵⁾ Revista «Tinerimea Română», III, p. 188.

⁶⁾ Iorga, *Două biblioteci de mănăstiri*, p. 56. O simplă însemnare în *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 214, pe un manuscris dela mănăstirea Cernica.

⁷⁾ G. Ceaușanu, *Superstițiile poporului român*, București 1914, p. 15.

⁸⁾ *Ibidem*. Însemnarea completă e aceasta: «Am văzut o videnie foarte înfricoșătoare în luna lui Ghenarie 16 zile, că au tunat și au fulgerat foarte tare, fiind zăpadă ca de o palmă. După aceea au ni(n)s o zăpadă foarte mare de cinci palme. Și cutremur au fost foarte și tot atunci, și Muscalii au fost prin toate satele... și multe împărecheri mincinoase au fost întru acel an 1829, Ghenarie 16. Și cine va căi, să zică: Dumnezeu să ne ferească de aman!». E de precizat dacă cutremurul — ca și Muscalii, ca și împărecherile mincinoase — s'au întâmplat în ziua de 16 Ian. 1829 sau în cursul aceluiași an, cum pomenesc celealte însemnări.

1829 NOEMVRIE 14. *Ibidem*, p. 26—7.

«La anul 1829 Noemvri 13 s'au cutremurat pământul la zăce ceasuri de noapte»¹⁾.

1829 Noemvri 14, noapte dispre zio, la 11 ciasuri de noapte s'au cutremurat pământu tare»²⁾.

«Stiu să fie di când s'au cutremurat pământul; în patruzăci și opt di ciasuri, di cinci ori s'au cutremurat, la leat 1829 Noemvrie 14»³⁾.

«In luna lui Noemv. Miercuri la 13, noaptea spre Joi, la 11 ciasuri din noapte, s'au cutremurat pământul foarte tare, în căt s'au sfărâmat ziduri de casă, sobe și păreți dă casă au căzut. A doao zi Joi dimineață la 2 ciasuri, iar s'au cutremurat, dar mai ușor. Tot atunci, Joi sara la 3 ceasuri din noapte iar s'au cutremurat tot mai ușor»⁴⁾.

«Insămnare pentru ca să să știe când s'au cutremurat pământul în anul de au venit Muscalii, la leat 1829. Si s'au cutremurat pământul foarte rău, înaintea sfântului Apostol Filip, Noemvrie 14»⁵⁾.

«Den 26-ten November [st. n.] um 2 Uhr in der Frühe, weckte mich [in București] ein ziemlich starker Erdstoss. Um 4 Uhr weniger 10 Minuten, erfolgte ein heftiges Erdbeben. Jedes Haus der Stadt wurde mehr oder weniger beschädigt... Man hatte ausgesprengt und als Gewissheit behauptet, es hätte sich in dem District Sakojeni ein Kratter eröffnet... Selbst in Bucurest sich die Erde spaltete auch der Fluss Dimbowitzza, der durch die Stadt läuft, in ziemlicher Masse, einen schwärzlichen Sand auf einige Klafter weitaus ausgeworfen hat. Doch die auf Befehl der Regierung veranstaltete Untersuchung fand keine Spur von einem Kratter... Noch immer werden von Zeit zu Zeit leichte Erdstösse verspürt und der ununterbrochene, ausserordentlich hohe Barometerstand unterhält die Furcht der Inwohner»⁶⁾.

«1829. Ni s'au arătat o mare spaimă, o lumină mare din ceru, apoi cutremur, sfărâmând multe case, biserici, zidiri»⁷⁾.

1831 IULIE 22. Ștefănescu, *op. cit.*, pp. 27-8: August 3 [st. n.].

«La leat, Iulie 22 s'au cutremurat pământu. Intr'această lună a lui Iulie, dă do ori: 1831»⁸⁾.

1832 FEVRUARIE 7-26. Unsprezece cutremure. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 28.

1834 APRILIE 24. «S'au cutremurat pământul la 24 Apr. 834, Marti după Paști, în săptămâna luminată, la 3 ciasuri și opt minute din noapte, luând-o întâi încet, prelung, și apoi cătră sfârșit au mai întărit cu sbuciul matul»⁹⁾.

¹⁾ O însemnare moldovenească; e vorba deci de vremea despre ziua de 14.

²⁾ Miron Costin, VII, p. 29.

³⁾ *Ibidem*, II, p. 32; Urmează a se adăogi și 13 Noemvrie?

⁴⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 200; Insemnarea e din Valahia.

⁵⁾ Ceașeanu, *op. cit.*, pp. 15—6; Insemnarea e din Oltenia.

⁶⁾ Iorga, *Hurmuzaki*, X, p. 450.

⁷⁾ O însemnare scrisă pe la 1845 într'un caietel târgoveștean; cf. Iorga, *Stud. și doc.*, XV, p. 270: «s'au făcutu cutremuru, care multe biserici s'au stricat...».

⁸⁾ Iorga, *Studii și Doc.*, XV, p. 241.

⁹⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 91.

1834 SEPT. 25. «1834 în Octombrie în 7 zile [st. n.], Mercuri s'au cutremurat pământul foarte tare și cu mare groază»¹⁾.

1838 IANUARIE 11. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 28-34.

«1838 Ghenarie 11, la 4 ciasuri noapte s'au cutremurat pământul»²⁾.

«La 1838 s'au cutremurat pământul pri[n care] s'au scrisat și mănăstire³⁾

iar la București s'au omorât oameni mulți de cutremur. În gios, de ce au mers, de ce au fost mai mare cutremur»⁴⁾.

«Să să știe de cându s'au cutremuratu [pământul], la anul 1838 Ianuarie în 11 zile, Marti la 3 ciasuri de noapte»⁵⁾.

«Să să știe di cându s'au cutremurat pământul la anul 1838, Viniri 11 în zău di sfântul Fiodosă, la patru ciasuri făr un știfertu di nopozi în nămezi»⁶⁾.

«Să să știe di când s'au cutremurat pământu la anu 838 Ghenari 11. Intr'acei zi s'au prăznuț părintele Teodosăi începătoru opștii, Marti spre Miercuri, la patru ciasuri turcești din noapte, fiind oareșice adunare de copile și holtei la casa dsale pah. Ioniță Lupașcu»⁷⁾.

«La anul 1838 Ghenari în 11, la 4 ciasuri din noapte, s'au cutremurat pământul foarte tare încât... toate bisericile și casele s'au dărămat, păreții și sobele i hornurile. Mai ales biserică Vovidenia s'au dărămat turnurile bisericii, care n'au mai putut sluij preoții într'insa»⁸⁾.

«Intâmplarea cutremurului dela leat 1838 Ghenari 11, Marti seara la 4 ciasuri fără 10 minute. Si aşa au fost de grozav, în căt unele case au căzut, altele au crăpat. Si am înșamnat ca să să știe»⁹⁾.

Despre biserică mănăstirii din Brâncoveni: «... din anul 1838 ce s'au fărămat de grozavul și înfricoșatul cutremur...»¹⁰⁾.

«S'au cutremurat pământu la 1838 Ghenar 11, la patru ciasuri de noapte Marti, si a țănut trii menuti»¹¹⁾.

«Ştiut să fii di când s'au cutremurat pământul la Fteodosia, începătorul obștii, la anul 1838 Ianuar 11»¹²⁾.

«[Cutremur] foarte tare la 1838 Ghenar II, la trii ceasuri din noapte»¹³⁾.

¹⁾ I. Bărlea, *op. cit.*, p. 80; Insemnarea e maramureșană.

²⁾ Iorga, *Studii și doc.*, XVI, p. 276. Insemnarea e făcută pe un manuscris din mănăstirea Vorona; pentru jud. Bacău, același cuprins în Pamfile, *Insemnări și inscripții* (manuscris), p. 18.

³⁾ Dela Neamț.

⁴⁾ Miron Costin, II, p. 145.

⁵⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 367.

⁶⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, XV, p. 145.

⁷⁾ Pamfile, *Insemnări și inscripții*, p. 2: jud. Bacău.

⁸⁾ Antonovici, *op. cit.*, pp. 335—6; cf. Iorga, *Stud. și Doc.*, XV, p. 241.

⁹⁾ Bianu și Caracăș, *op. cit.*, p.

¹⁰⁾ *Studii și doc.*, XIV, p. 196; cf. și vol. XV, unde trebuie să se îndrepte 1838 în loc de 1837.

¹¹⁾ Insemnare moldovenească.

¹²⁾ Ion Creangă, IV, p. 226; insemnare moldovenească.

¹³⁾ Pamfile, *Insemnări și inscripții*, p. 2; jud. Bacău.

«Să să știe, di când s'au cutremurat pământul tare, într'o Marti la 2 ciasuri și jumătate din noapte, în luna Ghenarie în unsprezăci zile, în zăua di sfântu Fteodosie începătoriul de obștii, la anul 1838...»¹⁾.

«Anul 1838 luna lui Ghenarie în 11 zile, sara la patru ceasuri fără un sfert s'au cutremurat pământul foarte tare, în căt poci zăci că au fost înșamnat cutremuru...»²⁾.

1843 SEPTEMVRIE 20. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 34: 2 Oct. [st. n.].

«Să să știi când s'au cutremurat pământul la anul 1843 luna Semv. în 20 zile, pi la 11 ciasuri și 20 menuti nemeteș, iar turcești 5 ciasuri 20 menuti den zi»³⁾.

«Astăzi în 20 Săptv. 1843 s'au cutremurat pământul binișor la 5 ciasuri turcești, viind cutremuru despre apus»⁴⁾.

1843 SEPTEMVRIE 21. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 34: 3 Oct. [st. n.].

1844 FEVRUARIE 23. *Ibidem*, p. 34: 6 Mart [st. n.].

1846 Ianuarie 15. *Ibidem*, p. 34: 27 Ianuarie [st. n.].

1854 MART 15. «1854 în luna lui Martii 15 zăli... pe la [cântătorii] cocoșilor s'au cutremurat încetisor, al doilea mai tarî»⁵⁾.

18 1864 IUNIE 21. «Să să știi di cându s'au cutremurat pământul la anul 64 Iunie 21, când eram în biserică cântându-li evloghitarili. Si spre știință am scris»⁶⁾.

1865 IUNIE 29. «La 1865 Iuni s'au cutremurat pământul dimineața, la leturghie eram. Au venit di la apus, zioa di Sfântu Petru»⁷⁾.

[C. 1780] Ianuarie 26. «Să să știe de când s'au cutremurat pământul, luna lui Ghenarie în 26 zile într'amurg»⁸⁾.

¹⁾ Pamfile, *Insemnări și inscripții*, p. 2.

²⁾ Iorga, *Studii și doc.*, XV, p. 303.

³⁾ Miron Costin, IV, p. 250.

⁴⁾ Pamfile, *Insemnări și inscripții*, p. 8.

⁵⁾ Miron Costin, VII, p. 29.

⁶⁾ Antonovici, *op. cit.*, p. 308; Insemnarea e Bârlădeană.

⁷⁾ Miron Costin, III, p. 155; Insemnarea e fălciană.

⁸⁾ *Ibidem*, p. 172; Insemnare din Moldova.

VERIFICAT
2007

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Prefață	3
I. Urzirea și viața pământului.....	5
II. Despărțirea uscatului de apă.....	10
III. Dealurile, văile și alte prefaceri pământești.....	16
IV. Croirea cărărilor.....	18
V. Cuprinsul pământului.....	18
VI. Sprijinul pământului.....	21
VII. Cutremurul	27
VIII. Blajinii	32
IX. Sfârșitul Pământului.....	37
Anexa I. Sismologhionul.....	39
Anexa II. Isvodul cutremurelor din România.....	46

